

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ
AGRONOMICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

BRNO 2016

Bc. MICHAELA JEŘÁBKOVÁ

Mendelova univerzita v Brně

Agronomická fakulta

Ústav chovu a šlechtění zvířat

Porovnání welfare koní v různých podmínkách chovu

Diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. Ing. Iva Jiskrová, Ph.D.

Vypracovala:

Bc. Michaela Jeřábková

Brno 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci:.....

.....
vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne:.....

.....
podpis

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala své vedoucí práce doc. Ing. Ivě Jiskrové, Ph.D. za vstřícný přístup, odbornou pomoc a cenné rady. Mé velké poděkování směřuji i všem osloveným majitelům stájí za ochotnou spolupráci při měření a vyplňování dotazníků.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá hodnocením welfare v různých podmínkách chovu koní. Cílem práce je charakterizovat welfare koní ve sledovaných stájích včetně pastevních ploch, vytyčení hlavních hodnot welfare pro experiment, vše zhodnotit, zpracovat a podat návrhy na zlepšení. Pro získání dat bylo sestaveno dotazníkové šetření. Ke studii bylo navštíveno 26 stájí s celkovým počtem 100 koní. Do studie byly zahrnuty stáje s individuálními boxy, skupinovými boxy, vazným ustájením a dnes velmi prosperující pobyt na pastvině. Zaznamenána byla kombinace individuální box a pastva. Z hlediska welfare bylo dále hodnoceno krmení a napájení, zdravotní péče a sociální chování koní ve stádě i vůči člověku. Nejpočetněji hodnoceným plemenem byl Český teplokrevník, Anglický plnokrevník, ale i chladnokrevní koně. V počtu 52 koní je využíváno k rekreačnímu ježdění. Nejrozšířenějším typem ustájení je boxové, ve kterém pobývalo 37% hodnocených koní. Dalším velmi oblíbeným typem odchovu koní je na pastvině, kde se nacházelo 35% hodnocených koní. Hodnocení proběhlo i u vazného typu ustájení a to u 8 koní. Až 60% koní je střední kondice. Možnost přímého kontaktu s jinými koňmi má 96%. Nejlépe hodnocený welfare byl u těch větších stájí, ovšem na úkor velkého pracovního vytížení koní. Nejhorší welfare měla stáj s jedním koněm, kde má kůň velmi špatné podmínky prostředí a péče.

Klíčová slova: welfare, ustájení, krmení, napájení, zdraví, sociální chování

ABSTRACT

This thesis deals about evaluation of welfare in different conditions in horse breeding. The aim is to characterize the welfare of horses in the stables monitored including pastoral areas, setting out the main values of welfare for the experiment, all to assess, prepare and submit proposals for improvement. To obtain data were compiled questionnaire survey. To the study was visited 26 stables with a total of 100 horses. The study included stables with individual boxes, group boxes, stanchion barns and today very prosperous stay in the pasture. It found the combination of individual box and grazing. In terms of welfare was further assessment of feeding, health care and social behavior in the herd of horses and behavior to humans. The most numerous breed was rated Czech Warmblood, English Thoroughbred, but draught-horse horse too. The number of 52 horses used for recreational riding. The most common type of housing is in box, which spent 37% of evaluated horses. Another very popular type of breeding horses is on pasture, which accounted for 35% of horses. Evaluation was carried out of stall the type of housing and at 8 horses. Up to 60% of horses is moderate condition. Direct

contact with other horses is 96%. Top Rated welfare was the larger ones stables, but at the expense of a large workload horses. The worst welfare had stable with one horse where the horse has a very poor environmental conditions and care.

Keywords: welfare, housing, feeding, watering, health, social behavior.

Obsah

1	Úvod	2
2	Welfare	3
2.1	Porozumění welfare	3
2.2	Definice welfare.....	3
2.3	Koncepce pěti svobod welfare	4
2.4	Zásady welfare a ochrany zdraví v chovu koní	4
3	Zákon a welfare	5
4	Welfare a požadavky na ustájení	6
4.1	Typy ustájení.....	6
4.1.1	Volné ustájení skupinové	6
4.1.2	Ustájení v individuálních boxech	7
4.1.3	Venkovní box	9
4.1.4	Vazné ustájení.....	9
4.1.5	Pobyt na pastvině (24/7).....	10
4.1.6	Paddock paradise	14
4.2	Nové trendy v ustájení	15
4.3	Základní požadavky na stáj.....	16
4.4	Podestýlka	17
4.4.1	Výměnná podestýlka	18
4.4.2	Matracová podestýlka.....	18
4.4.3	Hluboká podestýlka	18
4.5	Požadavky na mikroklima stájí.....	19
4.6	Zoohygiena	19
4.7	Zákon a ustájení	19
4.8	Pohoda v zimě.....	21
4.9	Pohoda v létě.....	22
5	Výživa a welfare.....	22
5.1	Výživný stav koně	23
5.2	Stupnice výživného stavu	23
5.3	Výživa.....	25
5.3.1	Bílkoviny	25

5.3.2	Sacharidy	25
5.3.3	Tuky	25
5.3.4	Minerální látky a vitaminy	25
5.4	Krmení do pohody	26
5.5	Zákon a krmení	27
6	POHYB, PRÁCE A WELFARE	27
6.1	Práce koně a zákon	28
6.2	Práce a stres	28
7	Chování a welfare	29
7.1	Projevy koně v pohodě	29
7.2	Vlastnosti koně	29
7.3	Výrazy agrese koně	30
7.3.1	Šikanování	30
7.3.2	Napadání	30
7.3.3	Kopání	30
7.4	Stájové a jiné zlovyky	30
7.4.1	Klkání	31
7.4.2	Tkalcování	31
7.4.3	Další zlovyky	31
7.4.4	Předcházení zlovykům	31
8	Zdraví a welfare	32
8.1	Péče o kopyta	32
8.2	Péče o chrup	32
8.3	Respirační zdraví	32
8.4	Antiparazitární program	33
8.5	Vakcinace	34
9	CÍL PRÁCE	35
10	Materiál a metodika	36
11	Výsledky a diskuze	37
11.1	Charakteristika hodnocených stájí	37
11.2	Všeobecná část dotazníku	52
11.3	Část ustájení	56
11.4	Pastva	59
11.5	Krmení a napájení	62

11.6	Zdravotní stránka.....	64
11.7	Sociální chování koní.....	67
12	Závěr.....	71
13	Seznam použité literatury	74
14	Seznam tabulek.....	78
15	Seznam grafů	78
16	Seznam obrázků.....	79
17	Seznam příloh.....	80

1 ÚVOD

Dnes v chovu zvířat se odklání pozornost od vysoké produkce k pochopení jejich potřeb a nastolení pocitu spokojenosti. Znamená to porozumění jejich welfare a etologie, zajištění dobrého zdravotního stavu, přirozených podmínek prostředí a postupů učení a výcviku. Přirozeností každého koně je neustálý pohyb a vyhledávání potravy v hierarchicky uspořádané skupině koní. Kůň potřebuje dostatek prostoru, kontakt s ostatními koňmi, vhodné krmení a odpovídající pracovní vytížení. Další povinností chovatelů je zajistit, aby kůň netrpěl zdravotními problémy a klást důraz na prevenci. K předcházení nedorozumění je dobré znát etologii chování koní a k požadovanému výkonu koně patřičně připravit. Stresovaní koně odmítají poslouchat či jinak spolupracovat s člověkem. Mnoho kousavých a šklebících koní je výsledkem stresujícího ustájení.

Hříbě se má narodit do stáda nebo se k němu co nejdříve s matkou připojit. Osamocené hříbě nebo mladý kůň může mít narušené sociální cítění, nedokáže se s ostatními „domluvit“ a začlenit se mezi ně. Kůň se ve stádě naučí respektovat nadřazené jedince, naučí se užívat přátelského chování a sám ho projevovat. Také se naučí dávat najevo nesouhlas a projevovat vlastní názor. Stádo je pro koně útočištěm, do kterého se bude vždy rád vracet.

Ušlechtilé velké zvíře, nazývané kůň, vyniká svojí silou a rychlostí. V přírodě zaujímá pozici kořisti, proto je opatrný, plachý a nedůvěřivý. Základní instinktem je pud sebezáchovy, který uskutečňuje útekem do bezpečí.

Existuje mnoho studií a zákonů, které udávají, jak má vypadat stáj pro koně a péče o ně. V jaké míře jsou však dodržovány minimální standardy a celková péče, má vystihnout výzkum v této diplomové práci.

2 WELFARE

2.1 Porozumění welfare

Každý majitel a chovatel zvířete musí zajistit jeho spokojenost. Bohužel tento fakt není vždy plněn, ať už vědomě či neznalostí základních potřeb zvířete. Hodnocení životních podmínek zvířat zkoumá, jak se zvíře cítí. Koně mají jistá práva, která jim mají zajistit optimální podmínky pro jejich život. Není však jednoduché určit optimální podmínky pro koně. Lidé si často neuvědomují, že potřeby koní se velice liší od potřeb člověka, a proto se musí vycházet ze studií jejich přirozeného chování a prostředí (MILLS, 1999). Welfare přikazuje ctít a chránit hodnotu života, nad nimiž má chovatel nadvládu (WEBSTER, 2005).

Klíčové otázky při posuzování dobrých životních podmínek zvířat:

- Žije zvíře přirozeným životem? Je zvíře v prostředí, ve kterém se vyvinul a kterému se přizpůsobil?
 - Je zvíře zdravé? Je schopno dosáhnout normálního růstu, dobrého zdraví a pro udržení kondice v dospělosti?
 - Je zvíře šťastné? Prožívá zvíře pocit osvobození od duševní tísně?
- (WEBSTER, 2005)

Jedním ze základních textů, který otevřel novodobou veřejnou diskusi o welfare se stala kniha Ruth Harrisonové *Animal Machines (Zvířecí stroje)*, kritika tzv. továrních chovů zvířat vydaná ve Velké Británii v roce 1964. Kniha způsobila zájem veřejnosti a přiměla britskou vládu k sestavení odborného výboru, který se měl zabývat výzkumem welfare zvířat chovaných v intenzivních chovech (ŠONKOVÁ, 2006).

2.2 Definice welfare

Termín welfare je často v českém jazyce krátce definován jako pohoda zvířat (BARTOŠOVÁ, 2007). Welfare má však několik definicí. Nejvýstižnějšími jsou „*Stav, kdy zvíře zůstává v dobrém zdravotním stavu a podle vnějších známek se v daném prostředí cítí v dostatečné pohodě*“, nebo „*Stav fyzické a psychické harmonie s prostředím*“ (ŠVEHLOVÁ, 2013).

Welfare tedy znamená mnohem víc než pouhé vyloučení utrpení (ŠONKOVÁ, 2006). Zahrnuje celý souhrn podmínek, které zajišťují jejich spokojenou existenci,

zejména zdraví a pohodu. Zvířata, tak jako lidé, mají schopnost projevovat radost a uspokojení nebo naopak projevy bolesti, deprese a strachu. Proto je důležité vytvořit podmínky, které splňují požadavky na přirozené prostředí a umožňují životní projevy zvířete. Podmínky musí odpovídat fyziologickým a etologickým potřebám, ale také humánním a etnickým zásadám. Špatné podmínky mění chování, narušují fyziologické pochody v organismu a mohou také nastat změny ve struktuře jednotlivých tkání či orgánů (FILIPČÍK, 2014).

Mentální pohody zvíře dosáhne v prostředí, ve kterém se vyhnulo hladu, žízni, strachu, bolesti, frustraci a stresu. K udržení fyzické zdatnosti zvířete nesmí metody techniky a technologie chovu narušovat jeho schopnost prožít život bez utrpení (FILIPČÍK, 2014).

2.3 Koncepce pěti svobod welfare

Brambellova komise ve své zprávě uvedla: „*Zvíře by mělo mít alespoň možnost svobodného pohybu tak, aby se bez obtíží mohlo otočit, pečovat o čistotu těla, vstát, lehnout si a natáhnout končetiny*“. Tento požadavek vešel ve známost jako „*Brambellových pět svobod*“. Myšlenka pěti svobod získala širší pojetí, když je předefinovala britská Rada pro welfare hospodářských zvířat (Farm Animal Welfare Council, FAWC), která byla zřízena jako poradní orgán vlády pro otázky welfare zvířat v roce 1979 (ŠONKOVÁ, 2006).

Hlavní zásady zajištění podmínek welfare byly formulovány koncepcí pěti svobod.

1. Svoboda od hladu, žízně a podvýživy
2. Svoboda od nepohodlí
3. Svoboda od bolesti, zranění a onemocnění
4. Svoboda projevit přirozené chování
5. Svoboda od stresu, strachu a úzkosti

Profesor John Webster z Bristolské univerzity doplnil šestou koncepcí – „*Vykonávat svobodně a osobně kontrolu nad vlastní životní pohodou*“ (ŠONKOVÁ, 2006).

2.4 Zásady welfare a ochrany zdraví v chovu koní

Ustájení musí splňovat všechny etické a technologické požadavky k uspokojení životních a psychických potřeb koní. Požadavky zahrnují řádnou péči, dostatek prostoru, plochy, pohybu, světla, větrání, podestýlky, odpočinku, výživy a jiných

faktorů. Ve sportovním využití koní navázala Mezinárodní jezdecká federace (FEI) během světových jezdeckých her ve Stockholmu v roce 1990 na vžitě, ale pravidly nestanovené tradice v péči o koně a etická ustanovení upravením řádů, pravidel a legislativy. Při všech jezdeckých sportech a soutěžích je dobrý stav a péče o koně nadřazena nad zájmy a požadavky chovatele, majitele či trenéra. Zásady ochrany koní, schválené Ústřední komisí pro ochranu zvířat jsou obsaženy v Pravidlech České jezdecké federace (ČJF), Dostihových řádech Jockey clubu ČR, České klusácké asociace a v Pravidlech pro rodeové ježdění (DUŠEK, 1999).

3 ZÁKON A WELFARE

Omezovat zvířata, jednat nikoli podle jejich potřeb, ale podle svého vlastního pohodlí či ve jménu ekonomiky, to je stále aktuálním problémem dnešních chovů. Legislativa ČR obsahuje několik právních norem vyjadřující situace pro zvířata únosné v rámci welfare, ale také situace, které mohou způsobovat psychické či fyzické újmy (ŠVEHLOVÁ, 2013).

- **Zákon č. 246/92 Sb. Zákon na ochranu zvířat proti týrání**
- **Zákon č. 166/1999 Sb. Zákon o veterinární péči**
- **Vyhláška č. 208/2004 Sb. Minimální standardy pro ochranu hospodářských zvířat**
- **Vyhláška č. 191/2002 Sb. Technické požadavky na stavby v zemědělství**

Změnou v oblasti chovu koní je zrušení vyhlášky č. 191/2002 Sb. a nahrazení vyhláškou 268/2009 Sb., o technických požadavcích na stavby (SLOVÁKOVÁ, 2012). Právní normy jsou příliš obecné. Pokud chce chovatel svým koním poskytnout skutečně ty nejlepší podmínky, musí se vžít do jejich pocitů a potřeb. Nové poznatky podstatně upřednostňují „návrat k přírodě“. Čím více se budou podobat podmínky chovu koní jejich přirozenému životu, tím zdravější koně budou a tím bude lepší i jejich welfare (ŠVEHLOVÁ, 2013).

Nesprávné chování lidí ke zvířatům způsobuje utrpení. Tyto pochody mohou vést k trvalému poškození zdraví zvířete, v extrémních případech až k usmrcení. Koně snášejí veškeré bezpráví mlčky, a proto je třeba si uvědomit, že chování, které lidé nazývají neposlušností, zlobou, naschvály či zlovykem, je vlastně projev nepohody (ŠVEHLOVÁ, 2013).

4 WELFARE A POŽADAVKY NA USTÁJENÍ

Původní životní prostředí koní bylo vytvářeno po milióny let v souladu s vývojem jejich organismu. Svými instinkty koně vyhledávali vždy nejvhodnější prostředí, v němž nalézali dostatek potravy a ochranu před negativními vlivy prostředí a predátory. Od dob domestikace člověk postupně měnil jejich přirozené prostředí až po současné způsoby ustájení (NAVRÁTIL, 1997).

Vzhledem k přirozenému prostředí koní je nutné, aby systémy ustájení byly pro ně co nejvíce přirozené a pohodlné a tím splňovaly zásady welfare. Je třeba vytvářet dostatečný prostor a hledat cesty k řešení vhodnějších způsobů ustájení koní, neboť je stále plno nedostatků, které koně negativně ovlivňují (NAVRÁTIL, 1997).

4.1 Typy ustájení

4.1.1 Volné ustájení skupinové

Volné ustájení ve skupině je nejvhodnější a nejpřirozenější v rámci stájových podmínek. Z hlediska výstavby je však náročnější na potřebu plochy a kubatury. Vyhovuje zejména březím klisnám, klisnám s hříbaty a hříbatům po odstavu, ročním hříbatům, dvouletým a tříletým koním než se zařadí do výcviku (NAVRÁTIL, 1997).

Tabulka 1: Potřeby užitkové podlahy při skupinovém ustájení (NAVRÁTIL, 1999)

Kategorie	m ² /1ks
Koně ve volném ustájení	min. 7,3
Klisny se sajícími hříbaty	15 (12 – 16)
Hříbata do 1 ½ roku	6
Starší dorost	7 – 8
Do 3 let	8 – 12

Pro hříbata ustájená ve skupinových boxech je pro dva nutná plocha 6 – 10m², pro skupinu do 5 hříbat 4 – 8m² na hříbě a na každé další hříbě přidat 3,5 – 7m² při maximální velikosti skupiny 10 – 15 hříbat. Šířka krmného místa ve volných stájích pro hříbě odstávče min. 0,6m, hříbě roček min. 0,7m, kůň min. 0,8m (NAVRÁTIL, 1997).

Tabulka 2: Minimální prostor pro jednoho koně při chovu ve skupině (Vyhláška č. 208/2004 Sb.)

Kategorie	Skupinový box – plocha (m ²)
Dospělí koně nad 24 měsíců	100% plochy pro dospělého koně
Mladí koně 13 – 24 měsíců	75% plochy podle předpokládané velikosti dospělého koně
Mladí koně 6 – 12 měsíců	50% plochy podle předpokládané velikosti dospělého koně

Požadovaná kubatura u malých plemen (pod 148 cm KVH) je 20 – 27m³ a u ostatních 28 – 40m³ (DRAŽAN, 2001). Stáj má být průjezdná, velikost vrat se odvíjí od velikosti techniky, která bude používána. Minimální výška stáje se udává na 3 – 3,5m. Pravoúhlé rohy stavby je dobré účelně přehradit na 45°. Vnitřní sloupy jsou nevhodné, protože bývají častou příčinou úrazů. Nejčastějším materiálem podlahy je beton, lepší je však špalíková z modřínového či dubového dřeva. Novinkou jsou matrace z gumy nebo desky z nezávadných recyklovaných umělých hmot. Ve starých stájích byla obvykle používána dusaná cihlářská hlína smíšená s pískem a řezankou nebo rašelinou. Z pohledu zooveterinárního a hygienického je nevhodná. U koryt jsou zabudovány kroužky, které slouží k úvazu koně při krmení. Na volné stáje by měly navazovat pastviny nebo výběhy (DRAŽAN, 2001).

4.1.2 Ustájení v individuálních boxech

Ustájení koně v boxech čelí problémům se vzdušností prostředí a psychologickému dopadu stáje, ve které jsou koně ustájeni. Je možné odvodit některé principy ustájení od jiných druhů zvířat, ale v určitých situacích může koním uškodit (MILLS a CLARKE, 2002).

Individuální ustájení je kompromisem mezi volným a vazným ustájením. Využívá se pro sportovní a plemenné koně a pro březí klisny (NAVRÁTIL, 1997). Tento typ ustájení je plně využíván i u rekreačních koní. Důležité je, aby měli dostatek prostoru a pohodlí (DOLEŽELOVÁ, 2015).

Boxy se nachází v klasických zděných stájích nebo jsou samostatnou jednotkou zvanou venkovní box. Umístění boxů v řadě umožňuje koním sociální kontakty. Mezi řadami boxů je stájová chodba, která má být minimálně 3m široká (DRAŽAN, 2001).

Napáječka, ideálně automatická, by měla být ve výši tlamy koně. Další součástí boxu je držák na minerální liz. Na boxu je umístěna tabulka, kde se uvádí jméno, datum narození a původ koně. Praktické je také uvést na tabulce jméno majitele a kontakt na něj (DOLEŽELOVÁ, 2015).

Minimální plocha boxu je dána výpočtem $P=(2xKVH)^2$. Rozměr boxu 3 x 3m je vhodný pouze pro menší plemena (NAVRÁTIL, 1997). Nejčastější rozměry boxů jsou 3,5 x 3,5m a 4 x 4m (DUŠEK, 1999).

Boxy mají stěny vysoké 2,2 – 2,5m. Do výšky 1,4m jsou bedněné silnými fošnami, nejlépe dubovými, o tloušťce 1,5 – 2“ nasazené do kovového rámu. Nad nimi je mřížoví opět v rámu z kulatých hladkých prutů o průměru 15 – 20mm na rozteč cca 60mm od sebe, aby nedošlo k uvíznutí končetiny. Dveře boxu mají mít minimální šířku 1,2m, klisny s hříbaty potřebují dveře s šířkou 1,4m. Zvenku je bezpečnostní zavírání, dveře jsou zasouvací nebo jednokřídlé ven otevíratelné, tak aby nepřekážely při vedení koně. Nutné je protikorozní ošetření (NAVRÁTIL, 1997).

Nové konstrukce boxů nabízí nejen moderní materiály, ale také naplnění sociálních potřeb koní a zoohygienických požadavků. Do mřížoví ve dveřích boxu se přidává otevírací okno, které má zlepšovat kontakt s okolím. Dřevěné bednění není plné, ale nachází se v něm otvory, které zlepšují proudění vzduchu nad podestýlkou. Posledním hitem jsou boxy celokovové s pozinkovaným mřížovím z hranolů sahající do úrovně podestýlky. Je zlepšen kontakt koní a proudění vzduchu po celé stáji. Meziboxové stěny jsou často konstruovány jako mobilní, tím získávají řadu výhod, jakou jsou spojení dvou boxů či mechanický odkliz hnoje. Splňují také přirozené osvětlení. Boxy jsou lehce dezinfikovatelné a omyvatelné, snižuje se i výskyt hlodavců (DRAŽAN, 2001).

Porodní box je oddělenou částí stáje, jeho podlaha, zdi a stěny musí být snadno dezinfikovatelné obdélníkového půdorysu o délce 4 – 5m, šířce 5 – 4m, plocha 20m² (NAVRÁTIL, 1997).

Tabulka 3: Minimální prostor v boxu pro koně (Vyhláška č. 208/2004 Sb.)

KVH (m)	Individuální ustájení		Box pro hřibata a box pro klisnu s hřibětem	
	Plocha (m ²)	Nejkratší strana (m)	Plocha (m ²)	Nejkratší strana (m)
< 0,85	3	1,5	3,5	1,6
0,86 – 1,07	4	1,6	4,5	1,9
1,08 – 1,30	5	1,9	6,5	2,3
1,31 – 1,40	6	2,1	7,5	2,5
1,41 – 1,48	7	2,2	8,5	2,6
1,49 – 1,60	8	2,35	10	2,8
1,61 – 1,70	9	2,5	11	3
>1,71	10	2,7	13	3,2

4.1.3 Venkovní box

Jde o malou stavbu, která má vlastní střechu a tepelně izolované stěny. Dvoudílné horizontálně půlené dveře boxu vedou na dvůr nebo do výběhu. Otevřená horní polovina umožňuje koním rozhled do okolí a větrání. Zejména se používá v oblastech s teplejším klimatem. Předností jsou nižší finanční náklady a rychlost samotné výstavby, ale jsou vystaveny vnějším vlivům (DOLEŽELOVÁ, 2015).

Uspořádání těchto boxů lze provést buď vedle sebe do řady, do L nebo U-tvaru. Jsou vyráběné z dubových fošen, usazených do železného pozinkovaného rámu (NAVRÁTIL, 1997). Nevýhodou je pracnost při ošetřování koní a horší pracovní prostředí. Venkovní boxy využívají především individuální majitelé koní (DRAŽAN, 2001).

4.1.4 Vazné ustájení

Vazné ustájení je nejméně náročné na zastavěný prostor a finanční náklady, ale také nejméně vhodné pro koně, protože jejich pohyb je omezen na minimum. Používá se

především pro ustájení tažných koní (NAVRÁTIL, 1997). Je důležité dbát, aby se kůň nezamotal do vazáků, které jsou na konci opatřeny závažím (DOLEŽELOVÁ, 2015).

U řadových stání se k oddělení jednotlivých stání mezi sebou nejčastěji používá závěsných pohyblivých přepážek, upevněných ve výši cca 0,8 – 1m vpředu ke žlabu a vzadu ke sloupku. Jednotlivá stání se oddělují hrazením – bednění do 1,4m a nad ním mřížoví 0,4 – 0,9m. Nejvhodnější k vázání je řemen s dřevěným závažím na konci, volně probíhající do zdi zabudovaným kruhem (NAVRÁTIL, 1997). Stání musí být dlouhé 3 – 3,5m a široké 1,5 – 1,8m (DUŠEK, 1999). Kůň nesmí být uvázan na příliš dlouhém ani krátkém vazáku. Vazák musí být dlouhý přibližně 80cm (HERMSEN, 2008).

Tabulka 4: Minimální rozměry stání pro koně (Vyhláška č. 208/2004 Sb.)

KVH (m)	Ustájení			Krmné místo při volném ustájení	
	Délka (m)	Šířka (m)	Výška přepážky (m)	Délka (m)	Šířka (m)
< 0,85	1,5	1,00	0,8	1,40	0,5
0,86 – 1,07	1,8	1,15	0,95	1,75	0,5
1,08 – 1,30	2,15	1,4	1,15	2,10	0,55
1,31 – 1,40	2,35	1,5	1,25	2,30	0,6
1,41 – 1,48	2,45	1,6	1,30	2,40	0,65
1,49 – 1,60	2,65	1,75	1,40	2,60	0,7
1,61 – 1,70	2,85	1,5	1,50	2,75	0,75
> 1,71	3,00	2,00	1,60	2,90	0,80

4.1.5 Pobyt na pastvině (24/7)

Podstatou je umožnit stádu koní dostatek volnosti a volbu, zda se budou pohybovat po pastvině nebo se schovají v přístřeší. Tento typ ustájení je levnější a většině koní vyhovuje. Nejlépe načasovaný příchod na pastvinu je na jaře, kdy si postupně navykají a na zimu jsou adaptováni. Pobyt na pastvině není příliš vhodný pro sportovní koně, ale rekreační jsou při splnění všech podmínek spokojeni. Koně žijící na pastvině ve stádě a celoročně venku jsou otužilejší a psychicky vyrovnanější. Pastvina musí splňovat

požadavky na velikost travnaté plochy a na množství a velikosti přístřešků tak, aby uspokojily potřeby všech koní ve stádě (DOLEŽELOVÁ, 2015).

Naše pastviny jsou pravým opakem prostředí, ve kterém žijí koně ve volné přírodě. Většinou jde o malé ohraničené prostory s vydatnou trávou s minimem pohybu (VOSTATKOVÁ, 2010).

Na pastvině koně žijí v různě velkých skupinkách, podle věku a pohlaví, hřebci jsou umístěni zvlášť. Napajedlo dle legislativy nesmí být vodní tok. Na konci vegetačního období se koně přikrmují senem. Většinou se na pastvinu doveze kulatý balík. Rozšířenější je pobyt na pastvině v období vegetačního růstu a na zimu stěhování do menších výběhů nebo stáje. Mezitím se během zimy pastvina připraví na další sezonu. Pastvin se využívá především pro mladé koně, koně v důchodu a rekreační koně, kteří nemají každodenní pohyb (ŠVEHLOVÁ, 2014).

Častým omylem je myšlenka, že koně potřebují kvalitní porost. Divocí koně migrují po pastvinách podle sezónního růstu rostlin tak, aby efektivně využili potravy, zdrojů vody a přístřeší. V našich podmínkách lze metodou rotace pastvin napodobit jejich přirozené podmínky. Jo Birdová navrhuje rozdělit pozemek na tři části a na každé pást 4 – 6 týdnů, poté odčervit a přesunout vedle. Na obnovu pastvy má plocha 8 – 12 týdnů. V zimě by se měly odstranit dělicí ploty, aby se koně mohli pohybovat po celé ploše. Ideální výška porostu je 8 – 10cm. Dobré je také jednou za rok použít provzdušňovač půdy, povrch minimálně 2x ročně uvláčet a pravidelně sbírat výkaly. Pozornost si zaslouží i kontrola složení porostu, především pozor na přemnožení plevelů a přítomnost pro koně jedovatých rostlin (BIRDOVÁ, 2010).

Není důležité, zda je oplocení staré nebo nové, ale aby bylo bezpečné. Klíčem k větší pohodě je svoboda volby. Přítomný přirozený nebo vyrobený přístřešek dává možnost volby, zda se koně schovají nebo zůstanou venku. Přirozenou ochranu a zpestření pastvy mohou koním poskytnout ostružiny, hloh, jeřáb a šípková růže (BIRDOVÁ, 2010).

Koně chovaní venku se musí denně kontrolovat. Čištění by se mělo omezit na minimum, mastnota srsti odpuzuje vodu, pokud teda kůň nelíná. Tím, že se koni dopřeje volnost, možnost volby a aktivnější denní život, se kůň stává spokojenějším (BIRDOVÁ, 2010).

4.1.5.1 Potřeba pastevní plochy

V chovu koní speciálních plemen je minimální potřeba plochy na 1 koně 1ha. Ostatní plemena mají mít plochu 0,5 – 0,7ha na jednoho koně. Obecně platí, že čím menší výměra pastviny pro jednoho koně, tím je větší potřeba organizovaného pohybu koní (MISAŘ a JISKROVÁ, 2001).

Tabulka 5: Potřeba pastevní plochy pro koně (NAVRÁTIL, 1997)

Kategorie	Výměra
Odstávčata	0,17ha/ks (6 ks/ha)
Ročci	0,33ha/ks (3 ks/ha)
2 – 3 letí	0,5ha/ks (2 ks/ha)
Dospělí koně	0,5 – 0,7ha/ks
Speciální plemena	1ha

4.1.5.2 Pastevní systémy

Oplůtková pastva je rozdělena na 6 až 10 oplůtků blízko u sebe. Doba spásání jednoho oplůtku je 4 – 6 týdnů. Optimální výška porostu je 15cm. Tento systém je časově a materiálově náročnější (HAVLÍČEK, 2008).

Honová pastva je kombinací oplůtkové a volné. Pastevní plocha je rozdělena na 2 až 3 oplůtky (hony). Podle intenzity růstu travního porostu lze získat seno a zároveň mají zvířata k dispozici mladý i starší travní porost (HAVLÍČEK, 2008).

Volná pastva patří k extenzivním způsobům chovu. K dispozici pro zvířata je pastva po celé vegetační období. Zvířata nejsou přeháněna a vegetace je vystavena silnému zatížení. Zvířata spásají oblíbené druhy, plevelné a méně hodnotné rostliny nepřijímají. Porost nemá období klidu (HAVLÍČEK, 2008).

4.1.5.3 Způsob pastvy

Známé jsou dva způsoby pastevního chovu. **Extenzivní** na neohrazených pastvinách s méně výnosnými porosty v podhorských a horských oblastech a **intenzivní** na kulturních oplocených pastvinách. U tohoto způsobu je využití pastviny účelnější a zřízením jednotlivých oplůtků lze předkládat stále dostatek mladé zelené píce. Oplůtky, v kterých se pase později, se posečou a usuší. Nejvýživnější je porost v květnu a červnu, v dalších měsících jeho výživná hodnota klesá. Na ochranu koně i pastvin proti parazitózám je doporučen pravidelný rozbor trusu a podle stavu podat přípravek k

odčervení, který je nutné podávat na jaře před pastevním obdobím a podruhé na podzim po skončení pastvy. Důležité je pravidelně odstraňovat z pastviny i výběhů výkaly. Kvalita pastvin je podmíněna půdou, množstvím srážek, nadmořskou výškou, hladinou spodní vody a používanou technologií (DUŠEK, 1999).

Pastevní směs pro koně má obsahovat co nejvíce komponent. Směs by se měla skládat ze 70 – 80% převážně nízkých trav, 0 – 25% vytrvalých motýlokvetých a je doporučováno kolem 5% aromatických bylin. Podle půdních podmínek jsou používány kostřava luční a červená, lipnice luční, jílek vytrvalý a mnohokvětý, srha říznačka, psárka luční, ovsík vyvýšený a žlutý, psineček bílý, štírovník růžkatý a jetel plazivý (DUŠEK, 1999).

4.1.5.4 Ohrazení pastvin

Nejčastěji používaný materiál je **dřevěný**. Životnost je 5 – 8 let, k prodloužení životnosti je nutný nátěr dřeva nezávadným činidlem. Sloupky 1,8 – 2m vysoké zapustit 0,6m do země, na vzdálenost od sebe 4m. Jednořadé oplocení je ve výši 1 – 1,1m, dvouřadé oplocení – první řada v 0,7m a druhá řada v 1,4m. Průhonová cesta je 6 – 8m široká. **Kovové ohrazení** je trvanlivější, ale finančně nejnáročnější. **Elektrický ohradník** je z elektrických vodivých pásek o šířce 2 – 4cm, ale i širší. Nikdy nesmí být z drátu, který se používá při pastvě skotu. Koně ho mohou přehlédnout (DUŠEK, 1999).

4.1.5.5 Přístřešek

Zákony nařizují všem chovatelům, aby koním zajistili stáj nebo přístřešek. Výběr vhodného typu přístřešku závisí na počtu koní, klimatických podmínkách a plnění své funkce. V zimě musí chránit před nepříznivým počasím, mokrem a větrem. Vchod do přístřešku by měl být na východní straně. Podlaha musí být zpevněná, aby se netvořilo bláto. V letním období chrání koně před slunečním žářem a poskytuje jim stín a chlad. V tomto případě stačí pouze střecha bez stěn. Přístřešek musí být dobře větraný, pomocí otvorů se zajistí proudění vzduchu. Důležitá je i jeho minimální výška 2m. Střecha přístřešku musí být z materiálu, který slunce nerozpálí (ŠVEHLOVÁ, 2015).

Přístřešek musí být natolik prostorný, aby se koně hierarchicky podřízení dostali dovnitř. Ideálně je mít dva velké vchody, ale ne naproti sobě, aby nevznikal průvan. Prostor v přístřešku lze rozčlenit neúplnou přepážkou. Velikost přístřešku není daná zákonem, ale řídí se údaji ve vyhlášce č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat (ŠVEHLOVÁ, 2015).

Tabulka 6: Plocha přístřešku (<http://www.venkovni-boxy.cz/page.html?id=5>)

Počet koní	Malá plemena do 140 cm KVH	Střední plemena do 160 cm KVH	Velká plemena od 160 cm KVH
1	2,5 x 2,5m	3 x 3m	3 x 4m
2	2,5 x 3m	3 x 4m	4 x 4m
3	2,5 x 4m	3 x 5m	4 x 5m
4	3 x 5m	3 x 6m	4 x 6m

4.1.6 Paddock paradise

V systému ustájení u nás je tento typ novinkou. Pomocí motivačního systému cestiček mají koně neomezený pohyb a možnost rozhodování. Koně zde upevňují sociální vazby ve stádě a užívají si nabytou volnost. Stav kopyt se zlepšuje díky různým povrchům. Seno a pastva jsou koním podávány ad libitum a 2x denně se přikrmuje jádrem. Je vhodný pro koně s různými problémy, jako je podtrochloza, dušnost, obezita, laminitis, koně špatně kuté a kulhající (DOLEŽELOVÁ, 2015).

Myšlenka způsobu ustájení v paddock paradise se zrodila v hlavě Jaime Jacksona, který pozoroval skupiny koní instinktivně se přemísťující na určitá místa, kde se nachází napajedla, skály, místa k odpočinku, místa s vegetací apod. PP koním zajišťuje psychickou pohodu a je vhodný pro všechny koně, chovné, sportovní a rekreační (VOSTATKOVÁ, 2010).

Při výstavbě lze využít stávající ohrady, které mezi sebou spojují cesty. Podle počtu koní se odvíjí šíře cestiček. Užší bude v těch místech, kde se nebudou příliš zdržovat a naopak tam, kde mají koně trávit čas, bude cesta široká s upraveným povrchem. K utužování kopyt je používán materiál, na který se kopyta koní adaptují a v terénu nemají na takovém povrchu problém. V dalších částech je možné koním upravit povrch k válení, využít stromy jako ochranu před sluncem, o kousek dál napajedlo, minerální lizy a další rozmanitosti (VOSTATKOVÁ, 2010).

Ideální přirozený chov se vyznačuje tím, že koně tráví čas venku, s koňmi různého věkového složení, pohlaví, plemene a bez narušování jejich vlastního termoregulačního systému dekami. Také je nutné, aby měli možnost schovat se ve stínu

v extrémně horkých dnech nebo před silným deštěm a sněžením (VOSTATKOVÁ, 2010).

I s nejlépe vytvořeným paddock paradise se však chovatel nesmí dopustit nepřírodných praktik, jako je oddělování klisen a valachů, život o samotě bez možnosti kontaktu s ostatními členy stáda a nemožnost vzájemně o sebe pečovat (VOSTATKOVÁ, 2010).

4.2 Nové trendy v ustájení

Majitelé stáje v Eulenmühle v Německu poskytují koním ustájení po skupinkách v boxech s padoky. Z původních čtrnácti boxů vytvořili stáje pro volné ustájení. Jedná se o kombinované ustájení v boxech a ve volném ustájení s 12ha výběhů. Hlavním heslem moderního ustájení je stále světlo, vzduch, pohyb a sociální kontakt. Dnešní trend směřuje k promyšlenému ustájení koní ve skupinkách či v aktivním ustájení. Koně si sami volí pohyb, místo odpočinku, krmení a napájení. V Eulenmühle jsou koně rozděleni po čtyřech. Krmelce jsou široké přes 1m, každý má tedy dostatek místa. Ve velkém boxu jsou místa k ležení, venkovní prostor má písečnou část k válení a část s dlážděným povrchem. Boxy ve stáji jsou bez mříží, umožňují možnost kontaktu se sousedy a pohled do uličky. Na podlaze v boxech jsou gumové podložky. Větrání je zajištěno stropem. V zimě je teplota uvnitř stejná, jako venku, napáječky jsou vyhřívané. Naopak v létě poskytují uvnitř stín a ve dveřích visí plastové závěsy proti mouchám. Dle pozorování majitelů koně tráví nejvíce času ve venkovních padocích (RŮŽIČKOVÁ, 2015).

Druhým novodobým typem je aktivní ustájení. Smyslem je pohyb koně k výběru z několika možností prostředí. Prostor je rozdělen na části. Jedna slouží k odpočinku, jiná ke krmení, další k napájení, válení atd. Kůň musí vynaložit úsilí, aby dosáhl svého chtíce. Jedna z takových stájí se nachází v Hesensku. Automat na jádro, naprogramovaný na jména koní, zajišťuje podávání určené denní dávky v určitých časových úsecích. Na ohlávce mají koně čipy. Při každé návštěvě koni vypadne 5% jeho celkové denní dávky. Vše lze nastavit individuálně dle potřeby. Průměrně kůň navštívil automat 25krát. Počítač udává, kolik % si kůň ze své dávky vyzvedl. Podle krokoměřů koně denně nachodili 6 - 8km (RŮŽIČKOVÁ, 2015).

Přístřeší, spásání, stín a zdroj vody jsou považovány za klíčové zdroje, které určují požadavky na základní oblasti svobodného života koně. Moderní ustájení má

tendenci soustředit se na poskytování bezpečí, čistoty a nákladově efektivním způsobem chovu (MILLS a CLARKE, 2002).

4.3 Základní požadavky na stáj

Stáje pro koně se umísťují na mírně vyvýšeném slunném místě. Podélná osa stáje směřuje S – J, při směru V – Z musí být jižní strana chráněna před sluncem stromy. Stáj musí být suchá, vzdušná, čistá a bez průvanu. Výška stáje má být 3 – 3,5m (max. 4m), volné stáje i do 5m (NAVRÁTIL, 1997).

Dveře stáje jsou dělené dvoukřídlé, otevřenou horní polovinou lze v létě větrat. Doporučené rozměry jsou 2,5 – 3m široké pro průjezd zemědělské techniky a 2,4 – 3m vysoké, ven otvíratelné se zajištěním proti zavření. Na vnitřní straně dveří nesmí být výčnělky, od kterých hrozí poranění. U volných stájí se doporučují rámy dveří opatřit svislými otočnými válci a dveřní otvor zavěšenou nebo zastrčenou přívorou, bránící úniku koní ze stáje. Dveře musí být tepelně dobře izolované, v létě lze vyměnit za dveře laťkové pro zlepšení větrání (NAVRÁTIL, 1997).

Okna stáje mají mít minimální rozměr 1,20 x 0,90m. Ke zlepšení větrání by měla být sklopná dovnitř, s izolačním dvojsklem nebo zdvojená. Okna mají být usazená ve výšce 1,8 – 2m od podlahy mimo dosah koní a tak, aby přímé sluneční paprsky koně neoslňovaly. Poměr plochy oken k ploše podlahy stáje je udáván v poměru 1:10 – 16, tj. 1m² okna na 10 – 16m² podlahy. Osvětlení pro koně je 40 lx, pracovní osvětlení pro personál je 100 lx (NAVRÁTIL, 1997).

Krmný žlab má být ve výšce loketního kloubu koně, tj. 0,65 – 0,9m a o šířce 0,65m. Má být podezděný šikmo vzhůru. Hrana žlabu je zahnutá dovnitř, aby koně nevyhazovali krmivo. Vhodnější je oválná mušle, délka 0,6m, šířka 0,4m, hloubka 0,4m z kameniny nebo odlitá ze ztuhlého betonu (NAVRÁTIL, 1999). Lze je nahradit zahraničními výrobky z plastu. Ve volných stájích závisí délka žlabů, které jsou umístěny na obvodových stěnách, na počtu koní. Na odstavené hříbě se počítá s minimálně 0,6m, na roční hříbě 0,7m a na dospělého koně 0,8m (DRAŽAN, 2010). Objemné krmivo se podává lehce natřesené na čistou podestýlku u krmného žlabu nebo do košů, zabudovaných do krmného stolu ve výšce max. 1 – 1,5m od podlahy. Nikdy se nedává do jeslí nad krmným žlabem, je to pro koně nepřírodní a škodlivé. Ve volných stájích se podává doprostřed na podélnou osu stáje na nastlanou slámu (NAVRÁTIL, 1999). Nově se používá síťový vak. Jeho předností je snížení ztrát a zamezení

znehodnocení sena. Negativem je pracné plnění vaku, nemožnost vybrat si lepší části píce a nevhodný příjem, protože pro koně je přirozené žrát ze země (DRAŽAN, 2010). Příkrmiště na pastvinách se zakládají na zpevněných plochách a slouží k podávání krmiva na začátku a konci pastvy (HAVLÍČEK, 2008).

Napájení nesmí chybět v žádné stáji. Spotřeba vody se pohybuje mezi 20 – 50l. Voda má být čistá, čirá, odražená, zdravotně nezávadná o teplotě 8 – 12°C. Při napájení z vědra se voda podává 3x denně před krmením. Na pastevním odchovu v létě až 5x denně. Ideální je však napájení pomocí automatických miskových napáječek umístěných 1,2 – 1,5m od podlahy, ke kterým má kůň neustálý přístup. Vhodnější je voda spádová z vyrovnávací nádrže než tlaková. Ve volných stájích se mohou zřídit napájecí žlaby a na pastvinách napajedla s upraveným nerozbahňujícím se povrchem (NAVRÁTIL, 1999). Ve volných stájích se mohou využít napájecí žlaby buď s regulačním plovákem, nebo stálým průtokem. Stálý průtok je využíván především při pobytu na pastvě v podobě potůčku. Alternativou je balonová napáječka, která v zimě nezamrzá a zabezpečuje hygienickou nezávadnost vody (DRAŽAN, 2010).

Podlaha stáje musí být pevná, odolná proti otěru, pružná, teplá a nepropustná, se sklonem 1,5 – 2cm/1m ke žlábků chodby. Nejvýhodnější typ podlahy je z impregnovaných dřevěných špalíků z dubu nebo modřínové. Ve starších stájích dobře vyhovuje dusaná cihlářská hlína smíšená s pískem a řezankou nebo rašelinou. Vyžaduje dobrou údržbu. Pálené stájové cihly jsou tvrdé a trvanlivější, ale jsou studené a vyžadují bohaté podestýlání. Podobnou odolnost má také pevná betonová podlaha, koně na ni ale neradi uléhají, protože je chladná. Z moderních podlahovin vyhovuje tvrzená rýhovaná guma (NAVRÁTIL, 1997).

Chodba ve dvouřadých stájích má být minimálně 3m široká, v jednořadých 2,5m široká ze stejných materiálů jako podlaha stáje. Minimální potřeba užitkového prostoru – kubatura stáje pro 1 koně je 25m³, při obnově vzduchu 3x za hodinu.

4.4 Podestýlka

Pro správný odpočinek potřebují koně čisté a měkké místo k ulehnutí. V přírodě koně často lehávají na trávu, která jim zajišťuje dostatek pohodlí. Ve stájích potřebují nachystat umělá lože. Kůň by nikdy neměl stát na podlaze bez podestýlky (ŠVEHLOVÁ, 2012).

Nejčastěji se používá sláma. Dalším materiálem jsou hobliny či piliny, nařezaný papír, rašelina, gumové rohože, v pouštních oblastech lehávají koně na písku. Zajímavostí je, že v dobách nouze se používalo i jehličí nebo lesní hrabanka. Novou podobou podestýlky je netradičně zpracovaná sláma a dřevo, které mají mnohem lepší vlastnosti. Jedná se o lisovanou mletou pšeničnou slámu (Mikó), granulovanou pšeničnou slámu (Granofyt) a lisované dřevěné hobliny (Profibed). Každý typ podestýlky má nejen své pro, ale i proti. Výběr podestýlky určuje její cena, likvidace použité podestýlky, snadnost výměny, zdravotní nezávadnost, stravitelnost a pohodlí (ŠVEHLOVÁ, 2012).

4.4.1 Výměnná podestýlka

Výměnná podestýlka se používá ve stáních a boxech na nepropustné podlaze, denně se vyklízí, je pracná, finančně a materiálově náročná, potřeba slámy 3,5 – 6kg (NAVRÁTIL, 1997).

4.4.2 Matracová podestýlka

Matracová podestýlka je výhodnější, skládá se z více vrstev. Na dně je 2 – 3cm vrstva vápna, 10 – 20cm pilin nebo suché neprašné rašeliny, vrchní vrstva sláma nebo hobliny se průběžně doplňuje, aby byla suchá, denně se odstraňuje trus a mokrá místa, 1x za měsíc se obměňuje. Potřeba slámy činí 5 – 6kg (NAVRÁTIL, 1997).

4.4.3 Hluboká podestýlka

Hluboká podestýlka je především ve volných stájích, 1x za ¼ roku se musí vyměňovat. Spotřeba slámy nad 6kg (NAVRÁTIL, 1997).

Průměrná potřeba stelivové slámy je pro celoročně ustájeného koně v boxu zhruba 2,8t, při kombinaci s pastvou 2t, pro volné ustájení celoroční 5,5t a v kombinaci s pastvou 3t. Stelivová sláma musí být kvalitní, nezaplísňená a nezatuchlá, protože slouží i k částečnému dosycení koní vlákninou (NAVRÁTIL, 1997).

Kůň denně produkuje podle velikosti a způsobu odchovu 15 – 20kg pevných výkalů a 5 – 8kg moči. Celková produkce hnoje pak závisí na způsobu ustájení a typu podestýlky a množství a způsobu přistýlání (NAVRÁTIL, 1997).

Ve volných stájích se odklízí mechanizovaně vyhrnováním, v ostatních stájích většinou ručně, popřípadě v kombinaci s pásovými dopravníky, lze stavebně použít i oběžného shrnovače (NAVRÁTIL, 1997).

Při ustájení koní v boxových a hlavně volných stájích se moč při dostatečném podestýlání vsakuje do podestýlky. Tím odpadá nutnost kanalizace a jímky (NAVRÁTIL, 1997).

4.5 Požadavky na mikroklima stájí

Stěny, stropy a podlahy musí zabraňovat náhlým výkyvům teploty a srážení páry. Optimální teplota v létě do + 20°C a v zimě nemá klesnout pod + 6°C. Optimum relativní vlhkosti ve stáji je 60 – 80%, max. 85%. Rychlost proudění vzduchu v létě max. 0,5m/s, v zimě 0,25m/s. Maximální koncentrace škodlivin CO₂ 0,25% obj., NH₃ 0,0025% obj. a H₂S 0,001% obj. (NAVRÁTIL, 1997).

4.6 Zoohygiena

Nutností je pravidelná dezinfekce, dezinfekce a deratizace. V každé stáji musí být místo pro ošetření, čištění a mytí koní o ploše cca 14m², místnosti se sociálním zařízením a místnost pro ukládání výstroje a postrojů. Součástí je část stáje pro nemocné koně s možností ošetření a karanténního oddělení (NAVRÁTIL, 1997).

4.7 Zákon a ustájení

Pro pohodu a zdraví je nutné správné ustájení a vhodné životní prostředí. Základním předpisem je zákon na ochranu zvířat proti týrání, který vychází z mezinárodních předpisů vydaných Radou Evropy a Evropským Společenstvím. Vrcholným orgánem ochrany zvířat v ČR je Ministerstvo zemědělství, které řídí výkon státní správy (ŠVEHLOVÁ, 2013).

Zákon na ochranu zvířat proti týrání zakazuje:

- Omezovat svobodu pohybu zvířete, pokud toto omezování způsobuje jeho utrpení.
- Vyvolávat bezdůvodně nepřiměřené působení stresových vlivů.
- Chovat zvíře v nevhodných podmínkách nebo tak, aby si sama nebo vzájemně způsobovala utrpení.
- Zvířata nesmí být chována v izolaci, nebo v příliš velkých skupinách.

Chovatel musí mít k dispozici prostředky k první pomoci a proškolený personál. Zvířatům, která nejsou chována v budovách, se poskytuje přiměřená ochrana před nepříznivými klimatickými podmínkami, predátory a riziky ohrožujícími jejich zdraví. Musí být dodržovány tzv. minimální standardy na chov (ŠVEHLOVÁ, 2013).

Veterinární zákon dodává, že:

- Chovatel je povinen chovat zvířata tak, jak to vyžadují jejich biologické potřeby a předcházet poškození zdraví
- Chovatel musí sledovat zdravotní stav zvířat a včas jim poskytnout první pomoc a veterinární pomoc
- Chovatel musí bránit vzniku a šíření nálezů a jiných onemocnění zvířat
- Chovatel musí udržovat hospodářství v patřičné čistotě a provádět jeho asanaci.

Minimální standardy a technické parametry

Přesné vymezení prostoru pro koně, určení minimální velikosti plochy a vybavení určují dvě vyhlášky: č. 208/2004 Sb. - Minimální standardy pro ochranu hospodářských zvířat a č. 191/2002 Sb. - Technické požadavky na stavby v zemědělství (ŠVEHLOVÁ, 2013).

Vyhláška o minimálních standardech pojednává o hospodářských zvířatech obecně. O koních nařizuje minimální rozměry stání, individuálních i skupinových boxů pro koně různých velikostí a věkových kategorií (ŠVEHLOVÁ, 2013).

Dále zmiňuje, že:

- hospodářská zvířata je nutno od narození navykat na přítomnost člověka, kontakt s ním a provádění základních úkonů
- musí být ve výběžích nebo na pastvinách zabezpečeno, aby zdroje vody nezamrzly a byly hospodářským zvířatům přístupné
- nesmí být omezena volnost pohybu ve výběžích nebo na pastvinách svázáním apod.
- při venkovním chovu delším než 24 hodin nepřetržitě je třeba zajistit na pastvině nebo ve výběhu napájecí zařízení a v případě celoročního pastevního odchovu přístřešek, pokud koně nemají přímý přístup do stájí
- prostory, zejména vchody a východy budov a výběhů, se udržují bez překážek a cizích předmětů upravené tak, aby nedocházelo ke zranění zvířat

Vyhláška Technické požadavky na stavby v zemědělství dále rozvíjí minimální rozměry boxů, jejich vybavení, ale například i řešení uliček či podlah stájí (ŠVEHLOVÁ, 2013).

Písemnosti a dodržování minimálních standardů na ustájení, napájení, minimální rozměry prostor pro koně a další technické specifikace stájí a ustájení jsou většinou pod kontrolou veterinární správy a v případě nedostatků uděluje pokuty. Spokojenost koní však závisí na více faktorech (ŠVEHLOVÁ, 2013).

Chovat koně o samotě nebo jen v přítomnosti jiného hospodářského zvířete je zcela proti tomuto zákonu, protože to odporuje potřebám koní. Druhým extrémem je mít příliš mnoho koní na malé ploše, protože pak dochází k vážným problémům, kdy si jednotlivá zvířata nemohou od ostatních udržet potřebný prostorový odstup (ŠVEHLOVÁ, 2013).

Další důležitou potřebou koní je pohyb a prostor. V zákoně se nezmiňuje, že každý živočišný druh má jiné potřeby pohybu. Kůň potřebuje pohyb pro udržení svého zdraví. Hodina pod sedlem denně, zbytek postávání v boxu je z tohoto hlediska pro koně utrpení, protože může způsobovat zdravotní problémy (ŠVEHLOVÁ, 2013).

Ve Švýcarsku platí od roku 2013 novela zákona na ochranu zvířat, která nařizuje povinnost zajistit výběh pro jezdecky nevyužívané koně na minimálně dvě hodiny denně, jezdecktí koně musí mít možnost alespoň dvakrát týdně volného pohybu ve výběhu. O dodržování pobytu koní ve výběhu má provozovatel povinnost vést záznamy. Současné poznatky a zkušenosti u nás i v zahraničí ukazují, že volný pohyb ve výbězích mohou mít koně všech plemen i využití (ŠVEHLOVÁ, 2013).

Mnoho moderních stájí je budováno tak, že koním budou poskytovat pouze určená minima. Přitom by každé nové zařízení pro koně mělo být budováno s ohledem na jejich přirozené potřeby pohybu, prostoru a společnosti (ŠVEHLOVÁ, 2013).

4.8 Pohoda v zimě

Více, než trvající chlad, je pro koně škodlivější náhlé střídání chladu a tepla. Kůň v poměrně neměnných nebo pomalu se měnících teplotách se přizpůsobí a dokáže se s nimi vyrovnat. Přizpůsobený kůň srstí a metabolismem nemá problém s mrazivými teplotami až do -10°C a přitom mu k zahřátí postačí pohyb a naježení srsti. Otázka zda dekovat či ne závisí na situaci, zdravotní stránce koně, metabolismu, stavu srsti, práci, vlhku, větru a dalších faktorech. Známkou nepohody je svalový třes. Dekování koní

s kvalitní zimní srstí může vést k přehřátí, tím se kůň pod dekou zpotí a prochladne. Základním požadavkem pro pohodu koní v zimě je možnost schovat se do přístřešku či závětrí. Skupinka koní by měla být v zimním období co nejmenší a koně by měli mít podobné vlastnosti a preference. Koně jsou bez podkov, mají ad libitní příjem sena, přikrmují se a teplota vody je zahřátá na cca 11 – 15°C (ŠVEHLOVÁ, 2015).

Zimní srst se skládá z pesíků, které odvádějí vlhko a podsady, která díky tomu zůstane suchá a hřeje. Pohyb podporuje trávení a zlepšuje náladu. Trávicí aparát koně není uzpůsoben k příjmu horké potravy. Vysoká teplota krmení může poškodit jícn a žaludek. Koně se zahřejí příjmem dostatečného množství vlákniny a její fermentací (ŠVEHLOVÁ, 2015).

Stáj pro koně v zimě musí být dobře větraná, aby teplota uvnitř zhruba odpovídala teplotě venku. Nesmí se v ní hromadit dráždivé plyny, prach a vlhko (ŠVEHLOVÁ, 2015).

4.9 Pohoda v létě

Koňský organismus se může snadno přehřát. Kůň má na svoji hmotnost malý povrch těla, takže ochlazování je pro něho náročnější. Zpocený kůň je lákadlem pro hmyz, který způsobuje další letní nepříjemnosti. Přirozenou ochranou před agresivním sluncem poslouží skupina stromů nebo přístřešek, který poskytuje chlad a stín. Přístřešek by měl být co nejvíce otevřený. Nejlepší možností zajištění chladu je zděné přístřeší či stáj s co nejvyšším stropem. Koním by se mělo umožnit nechat si vybrat, zda budou trávit čas pastvou, nebo budou schovaní. Samozřejmostí je neustálý přístup k pitné vodě. Před dotěrným hmyzem koně ochrání masky a síťované deky. Mnohé z těchto dek a masek jsou vyrobeny ze speciálního materiálu, který odráží ultrafialové záření a působí tak chladivě. V současné době existují i kamaše, které chrání bílé odznaky na končetinách před spálením (ŠVEHLOVÁ, 2015).

5 VÝŽIVA A WELFARE

Způsob nakrmení koně a jednání s nimi má velký vliv na jejich chování, výkon a tím na celkový welfare. Individualita každého koně je důležitým aspektem pro zlepšení způsobu, jakým bude o koně pečováno a jak bude udržován (HAUSBERGER a kol., 2007).

5.1 Výživný stav koně

Výživný stav koně je jedním z indikátorů tělesné i duševní pohody. Zdravý, nestresovaný kůň s kvalitní výživou v dostatečném množství a pravidelným pohybem v optimální zátěži, bude ve správné kondici. U koní ve volné přírodě je typické, že na zimu naberou tukové zásoby a na jaře jsou lehce pohublí. U koní ve stáji je podobná změna hmotnosti vzácná, protože mají po celý rok stejný přísun krmiva a v zimním období pobývají v uzavřené stáji (ŠVEHLOVÁ, 2012).

Posouzení výživného stavu provádíme pohledem a především pohmatem. Matoucí může být zimní srst, která opticky přidává. Rozdílný výživný stav je u pracovních a sportovních koní, závisí také na typu koně, plemeni a pohlaví. Výživný stav se neposuzuje podle velikosti břicha. Velikost břicha je ovlivněna tréninkem, vypracovaností svalů, objemem střev či březostí (ŠVEHLOVÁ, 2012).

5.2 Stupnice výživného stavu

K posouzení slouží různé stupnice, které stručně a jasně popisují výživný stav koně. Nejznámější celosvětová stupnice dr. Hennekeho má 9 stupňů. Při posouzení se především sleduje krk, kohoutek a páteř až ke kořeni ocasu. Prohlédne se pánev a její výběžky, prohmatají se žebra a plec (ŠVEHLOVÁ, 2012).

První tři stupně popisují různě hubeného koně. Jedinci v tomto stavu budou hůře zvládat náročnější životní podmínky, klisny mají problémy se zabřezáváním, nepodávají dobré výkony, snáze podlehnou stresu a infekcím. Kůň ztrácí na svalovině. Je třeba zjistit, proč je kůň v takovém stavu a jak tento stav vylepšit (ŠVEHLOVÁ, 2012).

Následující tři stupně popisují koně v dobrém výživném stavu. Dá se říct, že koně odpovídající jednomu z těchto tří stupňů, jsou v nejlepší pohodě (ŠVEHLOVÁ, 2012).

Poslední tři stupně vyjadřují koně obézního. Přestože krátkodobě (před zimou, laktace) nemusejí mírnější nadváhy nijak vadit, obezita s sebou nese celou řadu zdravotních rizik (schvácení kopyt, hormonální poruchy). Obézním koním je třeba nasadit redukční dietu, zajistit dostatek minerálů a zvýšit tělesnou aktivitu (ŠVEHLOVÁ, 2012).

Tabulka 7: Stupnice výživného stavu dr. Hennekeho

1	Podvýživa	Kůň nemá žádný podkožní tuk. Velmi výrazně mu vystupují kosti pánve, páteře, žebra, lopatka i krční obratle.
2	Výrazná vyhublost	Malá vrstva podkožního tuku zaobluje vystouplé příční výběžky bederní páteře a žebra, přesto stále výrazně vystupují kosti pánve, kořene ocasu, páteře, lopatky, krku i žebra.
3	Vyhublost	Podkožní tuk zaobluje většinu kostních výčnělků, které však jsou stále dobře vidět. Už nejsou vidět jednotlivé obratle a páteř nevyčnívá, je ale kulatější.
4	Lehká kondice	Celkové tvary koně jsou zaoblené. Krk má pěkný tvar, plec je zakrytá a žebra se jen lehce rýsují pod kůží. Páteř sice ještě vyčnívá nad hřbetními svaly, ale je oblá. Kostí pánve nejsou vidět a první tukový polštář se objevuje u kořene ocasu.
5	Střední kondice	Kůň má optimální množství tuku, jeho tělo má hladké tvary a křivky. Kohoutek je kulatý, páteř je zarovnaná s okolními hřbetními svaly, žebra nejsou vidět, ale jsou hmatatelná. Tuk u kořene ocasu je na pohmat pružný, zád' je kulatá.
6	Mírná nadváha	Začínají se pod kůží ukládat tukové zásoby. U kořene ocasu je tuk měkký, na žebrech je pružný a objevuje se v malé míře i u kohoutku, na pleci a na hřebeni krku. Na hřbetě může být v místě páteře vidět mírná prohlubeň.
7	Nadváha	Tuk začíná být dobře hmatný i podél páteře, na žebrech a plecích. Krk má viditelný tukový hřeben a žebra jsou pokrytá tukem, ale hmatná. Na hřbetě bývá podél páteře mírná prohlubeň.
8	Obezita	Tukové zásoby už jsou vidět i na pohled: hřeben krku, tukové polštáře u kohoutku, na pleci a dokonce i na vnitřních plochách stehen. Žebra už nejsou skoro hmatná a na hřbetě je výrazná prohlubeň podél páteře, především v oblasti beder. Tuk u kořene ocasu je velmi měkký.
9	Extrémní obezita	Tuk na určitých místech viditelně vystupuje. Jedná se především o kořen ocasu, kohoutek, žebra a plece. Stehna se třou o sebe a slabina je vyplněná.

5.3 Výživa

5.3.1 Bílkoviny

Stavebním materiálem jsou bílkoviny, které se skládají z aminokyselin. Kůň si je buď umí vyrobit, nebo je musí získávat z krmiva. V druhém případě se jedná o esenciální aminokyseliny. U koní je v první řadě esenciální aminokyselinou lysin, metionin a taurin. Nedostatek bílkovin v krmivu způsobuje hubnutí, nekvalitní srst, rohovinu a celkově zhoršený metabolismus. Mezi bílkovinná krmiva patří vojtěška, jeteloviny, luštěniny (sója), otruby, obilné klíčky, pivovarské produkty a lněné semínko (ŠVEHLOVÁ, 2012).

5.3.2 Sacharidy

Energie je nejnázve dodávaná ve formě sacharidů. Lehce stravitelné, ve vodě rozpustné, jsou jednoduché cukry a škroby. Nejvíce jsou obsaženy v jádru a dále v seně a trávě. Velmi důležité jsou pro koně, kteří musí vynakládat velkou sílu pro svoji práci. Jsou okamžitým zdrojem energie. Jejich velká část je rozkládána enzymy v tenkém střevě, kde se rozloží na glukózu. Bohužel bývá příčinou zdravotních problémů. Vlákna je složitý cukr, který tvoří buněčnou stěnu rostlin. Rozklad probíhá pomocí bakterií ve slepém a tlustém střevě. Bakterie ji zkvasí na těkavé mastné kyseliny, které se dostávají do krve a tvoří energii. Krmiva bohatá na vlákninu jsou seno, řepné řízky a tvoří základ krmné dávky (ŠVEHLOVÁ, 2012).

5.3.3 Tuky

Dalším zdrojem energie jsou tuky. Tato energie je pomalá, ale dlouho vydrží. Dodává se pomocí rostlinných olejů. Dobrým zdrojem tuku jsou rýžové otruby (ŠVEHLOVÁ, 2012).

5.3.4 Minerální látky a vitaminy

Nesmí se zapomínat na minerální látky, které jsou častou součástí důležitých pochodů v organismu (ŠVEHLOVÁ, 2012). Liz pro koně musí být koním k dispozici v každé stáji a pastvině. Vyrábí se spousta variant obsahující kuchyňskou sůl, minerálie a vitaminy (HERMSEN, 2008).

5.4 Krmení do pohody

Psychická pohoda je u koní velmi ovlivněná tím, jak jsou krmeni. Základem krmné dávky koně tvoří kvalitní seno, ke kterému musí mít stálý přístup. Dostatek vlákniny je nutný pro správnou funkci střev. Pastva je přirozená součást krmné dávky koně. Mladá tráva ale obsahuje více lehce stravitelných cukrů a může způsobit zdravotní problémy. Dále musí být zajištěn přísun minerálních látek. Jádro bude potřeba v případě, že je kůň pracovní výtížen, nejstravitelnějším je oves (ŠVEHLOVÁ, 2012).

Současné odborné poznatky uvádějí doporučení, jejichž nedodržení by se dalo považovat za nesprávné krmení koní a mohlo by tedy být v rozporu se zákony.

- Minimální množství sena je 1-1,5kg na 100 kilo živé hmotnosti koně za den, čili kůň o hmotnosti 600kg denně potřebuje minimálně 6-9kg sena denně. Více píce potřebují zvířata rostoucí, březí, kojící nebo pracující, méně pak koně bez práce nebo s nadváhou. V rozporu s tímto požadavkem jsou často koně sportovní, kteří dostávají denně pouze pár kilo sena, aby neměli senné břicho.
- Kůň, který hladoví déle než 4 hodiny, může trpět žaludečními vředy. Žvýkání 1kg sena trvá asi 0,75 – 1 hodinu, dle toho lze usoudit, kdy bude nejvhodnější podat další dávku.
- Bylo zjištěno, že když koně dostanou najednou 2,5 a více kg jádra, zvyšuje se riziko trávicích problémů. Správné je rozdělení denní dávky jádra na více menších porcí do 2kg.
- Jádro v prázdném žaludku zvyšuje kyselost a vzniká v něm plyn. Proto je potřeba, aby koně, kteří nemají stálý přístup k píce, dostali nejprve seno a až potom jádro.
- Nekvalitní seno bývá zdrojem plísní, které jsou nejčastější příčinou dýchacích problémů koní. Ideálem je zajistit venkovní krmelce stříškou a zvýšenou podlahou, aby balík nestál na zemi, nehnul a neplesnivěl.
- Přirozenou potravou koní je pastva. Většině zdravých jedinců bez větší fyzické zátěže bohatě stačí k pokrytí všech životně důležitých potřeb (ŠVEHLOVÁ, 2012).

5.5 Zákon a krmení

Zákon na ochranu zvířat proti týrání udává, že týrání je omezování výživy a napájení z jiných než zdravotních důvodů. Naopak i překrmování nebo krmení zvířete násilným způsobem je týráním, nejde-li o zákrok nezbytný k záchraně jeho života. Za týrání je považováno i podávání dopingových látek poškozujících organismus s cílem změnit výkon nebo vzhled zvířete. Zákon nařizuje, aby zvířata dostávala potravu, která je vhodná pro jejich věk a druh. Musí být v dostatečném množství a v intervalech dle jejich fyziologické potřeby. Musí mít přístup k nezávadné vodě a krmení. **Veterinární zákon** zmiňuje povinnosti chovatele chovat zvířata tak, jak to vyžadují jejich biologické potřeby a předcházet poškození zdraví (ŠVEHLOVÁ, 2012).

6 POHYB, PRÁCE A WELFARE

Ošetřování koní a manipulace s nimi jsou založeny na tradičních postupech. Mnohé z těchto metod řízení a praxe neberou v úvahu přirozené chování koní. Výkon sportovního koně je spojen prováděním široké škály pohybů a úkolů, z nichž některé jsou nepřirozené nebo přehnané. Na výkonnostní koně je často vyžadována tolerance podnětů, které budí přirozený odpor nebo hrozbu. K humánnímu a efektivnímu výcviku je vyžadováno pochopení přirozených procesů chování koní. Patří mezi ně znalosti o chování v přirozených podmínkách, schopnost učení a motivační síly (WARAN, 2007).

Kůň v otevřeném prostoru má možnost pohybu, což se odráží na jeho psychické a fyzické pohodě, ale i na jeho pozornosti. Učí se posuzovat potencionální nebezpečí, ale také pohybovat se po různém povrchu a přizpůsobovat své chování a pohyb momentálními situacím. Neustálý pohyb udržuje pohybovou soustavu koně připravenou, dobře prokrvenou a pružnou. Spokojený kůň je kůň ve společnosti spřátelených koní, tráví maximum času v dostatečném prostoru a je motivován k celodennímu popocházení po různorodém terénu. Základem existence bezproblémového koně, čili koně zdravého, psychicky stabilního a fyzicky výkonného, je jeho spokojená matka žijící v optimálních podmínkách (ŠVEHLOVÁ, 2011).

6.1 Práce koně a zákon

Zákon na ochranu zvířat proti týrání přímo říká, že týrání je:

- nucení zvířete k výkonům, které neodpovídají jeho fyzickému stavu, schopnostem a překračují jeho síly
- podrobení zvířete výcviku a jiného pracovního vytížení, které je spojeno s bolestí, utrpením, zraněním nebo jiným poškozením
- podávání zvířeti dopingové látky a jiné látky poškozující organismus s cílem změnit jeho výkon nebo vzhled
- vyvolávání bezdůvodného nepřiměřeného stresu
- zacházení se zvířetem způsobem, který vyvolává nepřiměřenou bolest, utrpení, poškození jeho zdraví, nebo vede k neúměrnému fyzickému vyčerpání

Zákon dále popisuje obecně technické parametry přepravníků pro zvířata, vyžaduje přítomnost odborně způsobilých osob, přikazuje přepravovat pouze zdravá a způsobilá zvířata (s výjimkou cesty na kliniku) a chovateli nařizuje zajistit odpovídající napojení a nakrmení, odpočinek ve vhodných intervalech, pomoc a veterinární ošetření zraněnému nebo nemocnému zvířeti během přepravy (ŠVEHLOVÁ, 2013).

6.2 Práce a stres

S koněm je nutno jednat velmi čitelně a srozumitelně. Jednotlivé požadavky se rozloží na malé krůčky od jednoduchých základů postavených na přirozených reflexech koně až po těžší úkony, které vyžadují u koně zkušenosti, koordinaci těla a schopnost spojovat si podněty do celku. Pokud se tato základní pravidla ze strany člověka nedodrží, výsledkem je zmatený kůň a jeho frustrace často končí odmítáním poslušnosti, v extrémních případech i nervovým zhroucením. Právě tyto chyby jsou nejčastějším zdrojem psychického i fyzického utrpení koně. Nikde v legislativě ČR není psáno, že se koně nesmí mást a dávat jim nesmyslné příkazy (ŠVEHLOVÁ, 2013).

Z hlediska stresu a naopak pohody má ve výcviku rozhodující slovo motivace. Negativní motivace spočívá v tom, že koně za to, co neudělá dobře, „trestám“, jakmile na můj povel zareaguje správně, „trestat“ přestanu. Pokud je však použita pozitivní motivace, pak na to, že kůň zareagoval špatně, nijak nereaguji, ale jakmile zareaguje správně, dostane odměnu, z níž bude mít užitek. Negativní motivace koně stresuje,

pokud je dohnaná do krajnosti a způsobuje, že se začne bát hledat nová řešení na nové požadavky. Pozitivní motivace naopak vzbuzuje velmi příjemné pocity, kůň se podporuje v myšlení a hledání nových řešení, na druhou stranu způsobí, že kůň pracuje pouze tehdy, když „se mu chce“. Pro korektní výcvik koně je vždy třeba obě motivace kombinovat. Přesto by měl spočívat převážně na motivacích pozitivních a negativní by měly zůstat pouze do zálohy (ŠVEHLOVÁ, 2013).

7 CHOVÁNÍ A WELFARE

7.1 Projevy koně v pohodě

Pojem welfare souvisí s etologií koní a etickým postojem chovatele k jejich potřebám. Etika chovatele je převládajícím faktorem a je definována právním předpisem či nařízením (McILWRAITH a ROLLIN, 2011). Kůň, který se cítí v pohodě má klidný, ale bdělý výraz, sleduje se zájmem okolí, na běžné podněty reaguje klidně, nebojí se a ani není agresivní, nejeví známky ztuhlosti a napětí, uši má postavené dopředu nebo živě jimi hýbe a ocas nese volně. Na koni není žádné neošetřené zranění, neodlehčuje končetinám, ale zaujímá normální nebolestivé držení těla, neprojevuje zlozvyky, nenechává zbytky krmení, nežere hltavě a ani přerušovaně, důkladně a v klidu žvýká. Komunikuje s ostatními členy stáda i lidmi, je zvědavý, důvěřivý, nešklebí se a neútočí. Kůň v pohodě má optimální výživný stav a tělesnou kondici, zdravou kůži a srst. Nebojí se odpočívat, lehnout si a není nadměrně závislý na jiných koních. Na nezvyklé situace může reagovat leknutím či útekem, brzy se ale uklidní a přestane si nezvyklého podnětu všimnat nebo ho zvědavě začne zkoumat. Kůň žijící v pohodě je vyrovnaný, příjemně temperamentní, ladně se pohybující, přátelský a ochotný (ŠVEHLOVÁ, 2013).

7.2 Vlastnosti koně

Kůň je stádové zvíře, ke svému životu v pohodě potřebuje společnost jiných koní. Izolace ve stáji je pro koně stresující. Ve stádě panuje přísná hierarchie. Od přírody je kůň kořistí, tudíž je kůň neustále bdělý a ve stěhu. V přírodě si kůň musí opatřit dostatek potravy, kdy musí překonat velké vzdálenosti. Proto je pro koně přirozený pobyt ve velkém, volném prostoru a denní přebývání ve stáji je pro něho nepřirozené. V určitém pravidelném čase se koně pasou a v určitém čase odpočívají. Kůň odpočívá bdělou nečinností a krátkým hlubokým spánkem, většinou ve stoje (BIRDOVÁ, 2010).

Uši, mimika a řeč těla koně jsou ukazateli nálady a sdělují pocit pohody, bolesti, strachu, podřízenosti, netolerance a agrese. Hlasová komunikace umožňuje dorozumívání na větší vzdálenosti. Hlasem se koně zdraví, varují nebo si sdělují své obavy či vzrušení. Pohodlí či jeho opak hned po pocitu bezpečí nejčastěji utváří chování koně (BIRDOVÁ, 2010).

7.3 Výrazy agrese koně

7.3.1 Šikanování

Hierarchie stáda koní představuje těsná přátelství mezi nimi, ale může docházet i k vyloučení jednoho člena mimo. Vyloučený kůň je vystresovaný útoky ostatních. Může mu být zabraňováno dominantními jedinci i v přístupu ke krmení a vodě. Kůň vyloučený ze stáda velmi trpí (BIRDOVÁ, 2010).

7.3.2 Napadání

Kůň napadá jiné zvíře a vyráží proti němu s nataženým krkem pouze, když ho chce zahnat. Své počínání zvýrazňuje vyceněnými zuby a sklopenými uši. Koně se takto projevují, když se chtějí prosadit nebo ochránit svůj prostor při nedostatku potravy (BIRDOVÁ, 2010).

7.3.3 Kopání

Varovné signály se projevují sklopenýma ušima. Kopnutí zadníma nohama je ochranou koně před predátory. Kopání předními končetinami není agresivním jednáním, ale asertivním chováním (BIRDOVÁ, 2010).

7.4 Stájové a jiné zlovyky

Zlovyky jsou opakující se chování, kterého se těžce zbavuje (MILLS a NANKERVIS, 1999). Většina zlovyků ve stáji pramení z nudy, nedostatku pohybu a pozornosti a nahromaděné energie (HERMSEN, 2008). Koně se zlovyky mohou trpět zdravotními poruchami a sníženou výkonností. Chování, které člověku přijde iritující, může být pouze způsob sdělení jeho frustrace. Psychologická nerovnováha koně se projevuje introvertním nebo nervózním chováním, neschopností navazovat vztahy,

komunikovat, dále agresivním chováním, celkovou depresí či netečností. Fyzickými příznaky jsou zlozvyky (BIRDOVÁ, 2010).

Na trhu jsou k dostání různé hračky, které mohou koně zaměstnat. Meze se nekladou ani lidské vynalézavosti s hledáním pamlsků. Mentální pohoda významně ovlivňuje výkonnost koně (BIRDOVÁ, 2010).

7.4.1 Klkání

Kůň se řezáky zakousne do žlabu, dveří nebo hrazení boxu a polyká vzduch. Polykání vzduchu zhoršuje trávení a může způsobit plynovou koliku. Řešením tohoto problému je krční řemen, ideální je však dopřát koni dostatek rozptýlení a pohybu (HERMSEN, 2008).

7.4.2 Tkalcování

Kůň opakovaně přenáší svou váhu z jedné přední nohy na druhou kývavým pohybem. Krk a hlava se současně kývají ze strany na stranu (MILLS a NANKERVIS, 1999). Důsledkem je zatížení a opotřebení končetin a kopyt. Tkalcování se řeší speciální mříží na dveřích boxu (HERMSEN, 2008).

7.4.3 Další zlozvyky

Kopání je nepříjemný zlozvyk, kdy může dojít k poškození boxu a zranění koně (HERMSEN, 2008). K dalším zlozvykům lze přiřadit chůzi v boxu, nutkavé okusování dřeva a hvězdaření, kdy kůň náhle zamrzne a otočí hlavu vzhůru (MILLS a NANKERVIS, 1999).

7.4.4 Předcházení zlozvykům

Udržet koně duševně spokojeného a zdravého lze jednoduše poskytnutím mu co nejpřirozenějších podmínek. Musí mu být umožněn výhled, kontakt s ostatními koňmi, stálý přístup ke krmivu a nezávadné vodě, pracovní vytížení, zábava a celkové pohodlí (BIRDOVÁ, 2010). Nejsou žádné vědecké poznatky o tom, že se vyskytují zlozvyky ve vztahu k plemeni, ale bylo vysledováno u některých krevních linií. Stereotypní chování je nejčastěji pozorováno u lehčích plemen koní. U chladnokrevných plemen nejsou tak časté a poníci mají ke zlozvykům minimální sklony (ŠVEHLOVÁ, 2010).

8 ZDRAVÍ A WELFARE

Zdravý kůň má jasné oko, zvědavý pohled a zájem o okolí, sliznice nozder a spojivek je růžová bez výtoků. Tělesná (rektální) teplota koně je 37,5 – 38,5°C. Kůň pravidelně s chutí přijímá všechno předložené krmivo. Dech má pravidelný, ve frekvenci 9 – 15 dechů za minutu. Tepová frekvence je 30 – 40 tepů za minutu. Srst je hladká a lesklá. Vyprazdňování je pravidelné a ve velkých dávkách najednou. Barva trusu závisí na přijímaném krmivu. Normální barva je tmavě zelená až tmavě hnědá pevné konzistence a typického tvaru. Pohyb zdravého koně je plynulý a bezbolestný (HERMSEN, 2008). Známkou dobrého welfare je péče o zdravotní stav koně a zabránění patologických stavů. Preventivní či léčebné ošetření musí provádět kvalifikovaná osoba. Pokud delší dobu nedochází k léčbě, je narušený welfare (BROOM a FRASER, 2007).

8.1 Péče o kopyta

Čištění kopyt musí být pravidelně před a po práci kopytním háčkem. Přitom se kontroluje jejich stav (HERMSEN, 2008). Kopyta jsou pravidelně upravována specialistou (BIRDOVÁ, 2010). Bosý trim se provádí dle potřeby, minimálně jednou za několik měsíců. Okovaného koně je třeba překovávat co 6 týdnů, maximálně 8 týdnů. Nutné je udržovat kopyta ve správném tvaru. U rostoucích koní je péče o kopyta jedna z nejdůležitějších činností (ŠVEHLOVÁ, 2010).

8.2 Péče o chrup

Domestikace, degenerace křížením, nepřírozené chovné selekce a nepřírozené životní podmínky způsobují nerovnoměrné obrušování zubů a jiné problémy s chrupem. Jednou ročně by měl být koňský chrup zkontrolován veterinářem nebo koňským zubařem. Lze tak diagnostikovat problémy a preventivně jim předcházet (ŠVEHLOVÁ, 2010).

8.3 Respirační zdraví

Respirační zdraví je pro koně a jeho výkonnost velmi důležité. Alergická onemocnění dýchacích cest, chronické obstrukční plicní onemocnění jsou patrné především u starších koní od poníků až po nejčennější plnokrevníky. Kvalita vzduchu, který koně vdechují, má velký význam na zdraví koně a odráží se i na welfare. Kvalitu vzduchu ovlivňuje hustota osídlení stáje, kvalita krmiva a steliva a řízení podestýlky. V boxovém ustájení je nejpravděpodobnější hrozba akumulace škodlivých látek v ovzduší z důvodu

nízké intenzity cirkulace vzduchu. Z toho vyplývá, že boxové ustájení působí na koně psychicky i fyzicky, kdy při nesprávném řízení může rychle vést k problémům s welfare (MILLS a CLARKE, 2002).

8.4 Antiparazitární program

Jedná se o komplexní boj proti vnitřním a vnějším parazitům koní (ŠVEHLOVÁ, 2010). Koně jsou přirozenými nosiči některých parazitů. Mezi příznaky parazitóz patří ztráta tělesné hmotnosti, nafouklé břicho, matná srst, vydrbaný ocas, průjem a chudokrevnost. Výkaly lze nechat vyšetřit na přítomnost vývojových stádií endoparazitů. Chemický způsob odčervení se provádí pouze v kritickém případě. Individuální preparát se volí podle sezóny a stadia vývoje endoparazita. Homeopatická léčba je alternativním ošetřením, provádí se jednou za 6 týdnů po dobu 3 dnů a poté se aplikace přerušuje. Pravidelným zkrmováním mrkve, česneku, petržele či octu se zlepšuje odolnost (BIRDOVÁ, 2010).

Je potřeba odčervit všechny společně žijící koně a koně nové před vpuštěním do stáda. Nestačí koni podat jen odčervovací pastu, je třeba dodržovat zvýšenou hygienu a péči o pastviny.

Nejčastějšími endoparazity koní jsou malí a velcí strongylidi, strongyloidi, škrkavky, roupi a tasemnice. Parazitujícím hmyzem na koních jsou žaludeční střečci a habronemy, ektoparazity jsou vši, všenky, svrab, krev sající hmyz a jiní členovci.

Odčervovací přípravky obsahují účinné a bezpečné látky. Jedná se o perorální pasty, suspenze či prášky. Přípravky se dělí do několika skupin podle chemického složení a principu působení na parazity. Obecně platí pravidlo rotace přípravků, každé odčervení se provede přípravkem patřícím do jiné skupiny.

Mezi pozřením larvy nebo vajíčka a objevením se vajíček v trusu koně uplyne určitá doba. Proto je lepší odčervit podle podmínek, ve kterých kůň žije než podle vyšetření trusu (ŠVEHLOVÁ, 2010).

Obecně platí, že se poprvé odčerví hříbě ve věku 1 – 3 týdnů zároveň s matkou proti strongyloidům benzimidazoly. Mladí koně se odčerví v pravidelných intervalech po dvou měsících. Dospělí koně na pastvině by se měli odčervit v dubnu/květnu proti hlísticím, v červnu/červenci proti tasemnicím. V případě potřeby proti hlísticím na přelomu srpna/září a nakonec po pastevní sezóně říjen/listopad (po prvních mrazech) proti hlísticím, tasemnicím a střečkům. Přes zimu odčervení není nutné. Dospělí koně

ve stáji nejsou tolik ohroženi, obvykle se odčerví jednou nebo dvakrát do roka (ŠVEHLOVÁ, 2010).

8.5 Vakcinace

Důležitou zásadou zdravého chovu je prevence. Zodpovědný chovatel nechává svá zvířata pravidelně očkovat proti běžným nakažlivým chorobám. Koně jsou nejvíce náchylní na tetanus. Další vysoce nakažlivou virovou chorobou je chřipka koní a herpesvirové infekce. K dispozici jsou vakcíny proti jednotlivým onemocněním nebo kombinované (BIRDOVÁ, 2010). Dále lze očkovat proti vzteklině, virovým encefalitidám a trichofytóze (ŠVEHLOVÁ, 2010)

Schéma vakcinace se dohledá v návodu výrobce vakcíny. Obecně se aplikuje první injekce a za 3 – 4 týdny druhá, někdy i po několika týdnech až měsících třetí. Revakcinace se aplikuje jednou až dvakrát do roka (ŠVEHLOVÁ, 2010).

Hříbata se poprvé vakcinují ve věku 3 – 6 měsíců. Březí klisny lze očkovat inaktivovanými vakcínami. V době 4 – 6 týdnů před porodem se aplikuje vakcína proti chřipce a tetanu, která má chránit novorozené hříbě. Nový kůň musí být před zařazením do stáda 4 týdny v karanténě (ŠVEHLOVÁ, 2010).

9 CÍL PRÁCE

Cílem práce je:

1. Charakteristika welfare u koní
2. Charakteristika sledovaných stájí včetně pastevních ploch
3. Vytyčení charakteristik welfare pro experiment
4. Sestavení databáze a výběr vhodné statistické metody pro zpracování
5. Charakteristika kritérií welfare ve sledovaných stájích a návrhy na zlepšení

10 MATERIÁL A METODIKA

K porovnání welfare koní jsem zvolila dotazníkové šetření (příloha 1) a následné statistické vyhodnocení získaných dat. Dotazníky jsem vyplňovala za přítomnosti majitelů nebo ošetřovatelů koní. Dotazník tvoří obecná část, část hodnotící typ ustájení, část hodnotící krmení a napájení, část hodnotící zdraví a péči o koně a část, která se zabývá sociálním chováním. Získaná data byla statisticky zpracována v programu Microsoft Office Excel a Word 2007 formou grafů a tabulek.

Cílová oblast nebyla vymezena. Výzkumu se zúčastnilo celkem 26 stájí. Celkový počet koní je 100. Dvě oslovené stáje se odmítly zúčastnit se výzkumu. Ve stájích jsem měřila potřebné údaje k určení rozměru boxu, stání, volných stájí a přístřešku, kubatury stáje, výšku žlabu, napáječky a dále teploměrem teplotu vody v napáječce. Někteří majitelé kombinují více typů ustájení, proto se liší počet dotazníků od počtu stájí. První, obecná část zahrnuje datum, místo a počet koní, jméno, plemeno, věk, pohlaví, kohoutkovou výšku, zaměření a způsob ustájení. Druhá část se odvíjí od způsobu ustájení. Pro každý způsob ustájení jsem sestavila samostatný díl, protože nároky koní jsou u každého způsobu ustájení rozdílné. Zaměřila jsem se na typ, plochu, kubaturu, výšku stěny boxu, šířku dveří boxu, plochu a počet oken, výšku, zasazení oken, materiál podlahy, druh, čistotu a množství podestýlky, zápach, čistotu prostředí, možnost výběhu a dobu strávenou ve výběhu. U pastvy se zajímám o způsob pastvy, její době, dostupné ploše. Pokud je k dispozici přístřeší, tak měřím plochu, vchod, výšku a hodnotím čistotu uvnitř. Dále se ptám na oplůtky, odstraňování trusu, kombinaci s jinými zvířaty, typ a výšku ohrazení a napájení. Třetí část, která se zabývá krmením a napájením, zahrnuje zhodnocení BCS, frekvenci krmení, objemné krmivo a jeho podávání, jádro, vitaminové doplňky, čistotu žlabu, napáječek a typ napájení. Čtvrtá část hodnotí zdravotní stránku koně. Stav srsti, kopyt, četnost úpravy kopyt, otok kloubů, abnormální dýchání, kašel, výtok z nosu a očí, konzistenci výkalů, odčervení, kontrolu chrupu, vakcinaci, pracovní vytížení a dobu práce. Poslední pátá část se věnuje hodnocení sociální spokojenosti a chování koní. Hodnotím možnost kontaktu mezi koňmi, reakce na přítomnost a dotyk člověka, zlovyky, projevy agresivity ve stádě, postavení ve stádě, možnost hry a zda se v blízkosti koně nenachází ostré předměty.

Výsledky jsou pro lepší přehlednost uvedeny v další kapitole ve formě grafů, tabulek a komentářů.

11 VÝSLEDKY A DISKUZE

11.1 Charakteristika hodnocených stájí

Stáj 1

Ve stáji se nachází dva koně, 18letá klisna plemene Shagya arab a dvouroční hřebec BPP. Využití je rekreační, mladý hřebec je bez využití. Ustájení jsou v kombinaci box a pastvina. Plocha boxů 7m^2 a kubatura 44m^3 je pro oba koně nedostatečné, avšak koně tráví čas hlavně na pastvině. Šířka dveří boxu měří 1,2m a výška stěny boxu 1,2m. Materiálem podlahy je beton a podestýlá se slámou. Podestýlka se denně obměňuje. Stáj je bez oken, mají pouze dveře o rozměrech 1 x 1,7m. Prostředí stáje bylo velmi čisté. Na přesné výměře pastvy mají koně k dispozici přístřešek, který odpovídá jejich požadavkům na plochu. Přístřešek je vysoký 2,7m a denně se vyklízí od výkalů. Trus je z pastviny odstraňován 2x do týdne. Pastvina je ohrazená dřevěnou ohradou spolu s elektrickou páskou. Koně jsou střední kondice, krmeni 3x denně, napájení dostávají ve vědru. Seno dostávají na zem a do sítě. Napájení a kbelíky byly částečně znečištěné od zbytků krmiva. Teplota vody k napájení byla 8°C . Četnost úpravy kopyt je 4x ročně. Odčervení zde probíhá 2x ročně. Kontrola chrupu je nepravidelná, neprobíhá každý rok. Koně jsou vakcinováni proti chřipce koní a tetanu. Pracovní vytížení je nepravidelné, většinou 2 hodiny týdně. Klisna trpí abnormálním dýcháním a kašlem. Na test reakce na přítomnost člověka a dotyk reagovala klisna negativně, nenechala na sebe sáhnout. Z hlediska welfare je boxové ustájení nevyhovující, pozitivní je, že v něm koně tráví minimum času. Zavírání jsou zejména v zimním období. V ostatních faktorech je o koně velmi dobře postaráno.

Obrázek 1: Koně ze stáje 1

Stáj 2

Ve stáji 2 se nachází 4 koně celoročně na pastvině o výměře 3,5ha. Koně jsou využíváni rekreačně. Velikost přístřešku je nadměrná, koně mají tedy dostatek prostoru. Přístřešek je částečně znečištěný výkaly. Vchod do přístřešku měří 3,5m, celkem jsou v přístřešku dva vchody. Výška přístřešku je 2,3m. Seno dostávají do kruhového krmelce a k napájení mají k dispozici dvě automatické napáječky, z toho je jedna s vyhříváním. Krmení mají neřízené. Trus se zde neodstraňuje. Nebezpečí hrozí od elektrického drátu, kterým je pastvina ohrazená. Nachází se zde kůň trpící letní vyrážkou, další kůň prodělal laminitidu. Kopyta jsou upravována 3 – 4x ročně. Koně jsou v kondici 6 mírné nadváhy. Četnost odčervení byl pouze jednou za rok. Kontrola chrupu je pravidelná pouze u jednoho z nich. Vakcinováni jsou všichni proti chřipce a tetanu, tři mají navíc očkování proti trichofytóze. Koně jeví pozitivní zájem o člověka, pouze jeden projevuje neutrální přístup.

Obrázek 2: Koně na pastvině

Stáj 3

Ve stáji se nachází 3 koně, 18letý valach ČT, 13letý hucul a 12letý Irský cob. Koně jsou využíváni rekreačně a nachází se celoročně na pastvině o výměře 2ha. Plocha přístřešku je nedostatečná 3m x 2m, koně nemají možnost se zde schovat. Přístřešek je z železné konstrukce se střechou o výšce 2m. Trus se neodstraňuje. Pastvina je ohrazená elektrickou páskou. Napájí se z řeky. Kondice koní je střední, krmení mají neřízené. Úprava kopyt probíhá 6x ročně, odčervení 2x ročně a kontrola chrupu je pravidelná pouze u jednoho z nich. Dva koně trpí v sezóně abnormálním dýcháním a kašlem. Koně jsou na přítomnost člověka pozitivní, pouze jeden z nich se vzdaluje. V této stáji je třeba vyřešit přístřeší, které by koním poskytlo úkryt. Jinak je o ně velmi dobře pečováno.

Stáj 4

Ve čtvrté stáji sídlí 3 koně a jeden oslík. Koně jsou využíváni rekreačně a oslíka má majitel pro radost. Nachází se celoročně na pastvině o výměře 2ha. K dispozici mají přístřešek s nadměrným prostorem o rozměrech 7 x 5m. Přístřešek je vysoký 2,4m s vchodem o šířce 3,5m. Trus je z pastviny i přístřešku odstraňován denně. Pastva je rozdělená na oplůtky. Ohrazení je dřevěné s kombinací elektrickou páskou. K napájení slouží automatická napáječka s vodou o teplotě 5°C. U dvou koní a oslíka je výživný stav v mírné nadváze, třetí kůň je v lehké kondici. Koně mají neřízené krmení. Úprava kopyt probíhá 3x ročně. Všichni tři koně mají problém s kašlem a abnormálním dýcháním v letním období. Odčervení jsou 2x ročně s vyšetřením trusu, kontrola chrupu je pravidelná každý rok jen u jednoho koně. Byl určen jeden případ klkání, které kůň projevoval již dříve. Koně jsou klidní a jeví zájem o člověka, pouze oslík zaujímá neutrální postoj a vzdaluje se. V této stáji je o koně nadměru postaráno, jsou pod dennodenní kontrolou a mají dostatek prostoru a krmení.

Stáj 5

V této stáji se nachází 21 koní. Stáj nabízí vnitřní boxové ustájení s kubaturou 1560m³. Zaměření stáje je zejména na parkurové a rekreační ježdění. Převážná většina koní je plemene ČT a A1/1. Celkem je tu 26 boxů. Boxy jsou prostorově nadměrné, rozměry boxu jsou 3,5 x 4,5m. Výška stěny boxu je 2,2m, šířka dveří 1,3m. Je zde 14 oken ve výšce 1 m o rozměrech 80 x 110cm. Materiálem podlahy boxu je guma. Stele se čistou slámou v dostatečném množství a denně se hnůj vyklízí. Prostředí je ve velké čistotě, stáj je nově po rekonstrukci. Nachází se zde nejstarší 31letá klisna Elegie. Koně mají možnost výběhu, kde denně tráví 3 -5 hodin. Třináct koní má střední kondici, šest koní je lehké kondice a dva koně jsou mírné nadváhy. Každý kůň má svoji krmnou dávku, která je podávána 2x denně. K napájení slouží automatická napáječka udržovaná v čistotě. Otok kloubů je přítomen u 4 starších koní. Úprava kopyt probíhá 7x ročně, odčervení 2x ročně. U klisny Elegie je přítomný průjem. Devět koní trpí abnormálním dýcháním a kašlem. Pouze pět koní má pravidelně kontrolovaný chrup. Ve stáji je silná prašnost, což se již projevilo na polovině ustájených koní. Pět koní zde má pravidelně kontrolovaný chrup. Až 7 koní má negativní postoj k člověku, vzdalují se od něj či zaujímají šklebivý postoj. Domnívám se, že negativní postoj u těchto koní je z důvodu velkého pracovního vytížení. U dvou koní je přítomné tkalcování.

Obrázek 3: Vnitřní individuální box

Obrázek 4: Pohled na box z chodby

Stáj 6

Ve stáji se nachází 6 koní plemene Anglický plnokrevník se zaměřením na dostihy ve vnitřním boxovém ustájení s kubaturou 690m³. Pouze dvěma koním jsou boxy nadměrné, ostatní mají nedostatečnou plochu boxů o rozměrech 2,7 x 3,6m. Výška stěny boxu je 1,2m a šířka dveří 1,4m. Materiálem podlahy jsou cihly. Podestýlá se pilinami. Při hodnocení byla podestýlka mokrá. Denně probíhá odkliz hnoje. Prostředí stáje je přiměřeně k opotřebení. Koně mají možnost výběhu na 1 – 2 hodiny. Všichni jsou střední kondice. Seno mají podávané na krmný stůl. Krmení a napájení dostávají v čistých vědrech. Teplota vody byla 6°C. Kopyta jsou upravena 7x ročně, odčervení 2x ročně. Pouze u jednoho koně je přítomný kašel. Chrup není pravidelně kontrolován. Jeden kůň se projevoval velmi agresivně, dva koně neutrálně, z nichž jeden se na dotyk člověka vzdálil. Zbytek koní je klidný a jeví zájem o člověka. U tří koní bylo určeno stereotypní chování a to házení hlavou, klkání a tkalcování. Mým návrhem na zlepšení podmínek ustájení je zvětšení plochy boxů a prodloužit pobyt ve výběhu.

Obrázek 5: Krmný stůl

Obrázek 6: Koně v individuálním boxu

Stáj 7

V této stáji se nachází dva chladnokrevní hřebci ve vazném ustájení se zaměřením na práci v lese a tahu. Kubatura stáje je 82,6m³. Plocha individuálního vazného ustájení je nedostatečná o rozměrech 2,2 x 1,8m. Okno je zasazeno ve výšce 1,2m s rozměry 1 x 0,9m. Materiálem podlahy je dřevo. Podestýlá se slámou v dostatečném množství.

Obrázek 7: Vazné ustájení

Probíhá zde denní odkliz. Čistota prostředí je přiměřeně k opotřebení. Koně mají možnost výběhu na 3 – 5 hodin. U prvního hřebce byla vyhodnocena kondice s mírnou nadváhou, druhý je ve střední kondici. Frekvence krmení je 4x denně. Napájení se podává ve vědru taktéž 4x denně. Teplota vody je 7°C. Úprava kopyt se provádí 6x ročně, odčervení 2x ročně a chrup je kontrolován pravidelně každý rok. Pracovní vytížení obou hřebců je pravidelné, 6 hodin 2 – 3x týdně. Oba hřebci jsou klidní a mají pozitivní přístup ke člověku. Tradiční vazné ustájení se u chovatelů chladnokrevných koní stále nachází. Důležité je, aby v něm měli koně dostatek prostoru a pohodlí k odpočinku.

Stáj 8

V této stáji se celoročně na pastvině o výměře 3ha nachází dvě klisny plemene Francouzský klusák a Angloarab. Plocha pastviny je pro ně nadměrná. Klisny mají přístup do přístřešku s rozměry 6 x 3m, výškou 2,5m a s vchodem o šířce 2m. Odstraňování trusu probíhá 2x ročně. Pastvina je ohrazená elektrickou páskou. Přístup k vodě mají z potoku a napajedla. Teplota vody byla 10°C. Klisna Angloaraba je v lehké kondici, druhá klisna ve střední kondici. Přístup k senu mají adlibitní, 2x denně dostávají jádro. Kopyta jsou upravována 3x ročně, odčervení 2x ročně a u jedné z klisen byl evidován otok hlezna po předchozím poranění. Kontrola chrupu je nepravidelná. Angloarabka je klidná a jeví zájem o člověka, druhá klisna je neutrální a věnuje se své činnosti. U klisen byly detekovány zlozvyky v sebepoškozování a házení hlavou.

Stáj 9

Ve stáji se nachází valach chladnokrevného typu ve vazném ustájení se zaměřením na tah a povoz. Individuální vazné ustájení má přesnou plochu 2,6 x 2m a kubaturou 38m³. Rozměry dveří jsou 80 x 150cm a okna 1 x 1m. Materiálem podlahy je beton. Podestýlá se slámou, která byla při hodnocení znečištěná a v nedostatečném množství. Prostředí stáje je velmi znečištěné, kůň je v ní sám, společnost mu dělají kozy. Nemá ani možnost výběhu. Kondice koně je střední, frekvence krmení je 3x denně. Žlab a napájení je znečištěné. Napájení je podáváno ve vědru. Teplota vody je 8°C. Přepážka mezi koněm a kozami má mezery, ve kterých může dojít k uvíznutí kopyta koně. Srst koně je matná a celkově nezdravá, protože kůň trpí letní vyrážkou. Kopyta jsou přerostlá a zanedbaná, za celý rok nebyla kopyta upravena, nebylo podáno ani odčervení a neproběhla ani vakcinace koně. Kůň nemá možnost kontaktu s jinými koňmi. Ke člověku zaujímá pozitivní postoj, ale na dotyk ztuhne a vzdaluje se. Okolo koně trčely ze zdi kameny, o

Obrázek 8: Kůň ve vazném ustájení

které by se mohl poranit. Toto ustájení a celkové podmínky jsou nevhodné, dokonce i v rozporu se zákonem. Tento kůň byl týden po mém hodnocení prodán a nyní už je mu zajištěna správná péče.

Stáj 10

Ve stáji se nachází pony, valach a klisna ČMB. Koně jsou v individuálním vazném ustájení se zaměřením na rekreaci, chov a tah. Kubatura stáje je 47m³. Pro ponyho je plocha nadměrná, ostatní mají přesně vyměřené vazné stání o rozměrech 2,5 x 1,7m. Materiálem podlahy je bukové dřevo, podestýlá se slámou v dostatečném množství. Denně se vyklízí znečištěná podestýlka. Čistota prostředí je přiměřená k opotřebení. Koně mají možnost výběhu na 3 – 5 hodin. Koně jsou střední kondice, krmení je jim podáváno 2x denně a k napájení slouží automatická napáječka s vodou o teplotě 10°C. Koně nemají žádný zdravotní problém. Kopyta jsou jim upravována 6x za rok, odčervení jsou 1x ročně. Pravidelně každý rok se jim kontroluje chrup. Koně mají pozitivní přístup k lidem, jsou klidní a nejeví žádné známky frustrace.

Obrázek 9: Pony, klisna a valach ČMB ve vazném ustájení

Stáj 11

Ve stáji 11 je kombinováno vazné ustájení pro hřebce, skupinový box pro klisny a pastva. V individuálním vazném ustájení se nachází jeden hřebec plemene ČMB využívaný v lese a tahu. Kubatura stáje je 43m³. Plocha stání 2,2 x 2m je pro hřebce vyhovující. Materiálem podlahy jsou dřevěné prachce. Podestýlá se pilinami, v době hodnocení byla podestýlka mokrá a v nedostatečném množství. Prostedí stáje bylo přiměřené k opotřebení. Hřebec má možnost výběhu nad 8 hodin, když nepracuje. Kondice hřebce je střední, krmení je 3x denně a k napájení slouží napáječka s teplotou vody 8°C. Úprava kopyt probíhá 7x ročně, odčervení 2x ročně a pravidelně každý rok má kontrolovaný chrup. Sezóně se u hřebce projevuje kašel. Pracovní vytížení je 12

hodin týdně. Druhý hřebec plemene ČMB je ustájen na pastvině. Využíván je do lesa a k tahu. Je střední kondice, krmen 3x denně a voda je mu podávána ve vědru. Kopyta má upravována 5x za rok, odčervěn je 2x ročně a chrup nemá pravidelně kontrolovaný. Zdravotními problémy netrpí. Pastvina o výměře 1,5ha je ohrazena elektrickou páskou. Nemá zde přístřešek, při nepříznivém počasí je zavírán do boxu. Na další pastvině se nachází 5 klisn, valach a 9 měsíční hřebec. Dvě klisny jsou ustájeny ve skupinovém boxu s rozměry 5 x 3,5m a zbytek je celoročně na pastvině. Pastva s výměrou 2,5ha je nedostatečná na takový počet koní. Nemají zde přístřešek, ale mohou se schovat pod stromy. Trus se z pastvin neodstraňuje. Ohrazení pastvy je elektrickou páskou. Napájení je jim sem donášeno ve vědrech. Všichni jsou střední kondice, pouze jedna klisna má mírnou nadváhu. Krmení dostávají 2x denně a mají neustálý přístup k senu. Mladý hřebec má kopyta upravována jednou, ostatním jsou kopyta upravována 7x za rok, odčervění jsou 2x ročně a chrup nemají kontrolovaný pravidelně. Koně netrpí žádnými zdravotními problémy. Klisny jsou vakcinovány navíc proti herpesvirovým infekcím. Koně jsou ke člověku pozitivní a jeví o něj zájem, pouze jeden zaujímá neutrální postoj a na dotyk se vzdaluje. Nemají žádné zlovyky. O koně je zde velmi dobře postaráno.

Obrázek 10: Hřebec ve vazném ustájení

Obrázek 11: Koně na pastvině

Stáj 12

V této stáji se nachází 3 klisny a jedno hříbě. Mnou hodnocená klisna plemene ČT je využívána k rekreačnímu ježdění a ustájená je v kombinaci pastva a box. Vnitřní box má nadměrnou plochu 5 x 3m. Kubatura stáje je 75m³. Výška stěny boxu je 1,5m a šířka vchodu měří 1,5m. Materiálem podlahy je beton. Podestýláno je slámou a pilinami. Podestýlka je čistá a v dostatečném množství. Čistota prostředí je přiměřená k opotřebení. Klisna má možnost výběhu nad 8 hodin. Sezónní pastva od jara do zimy má přesnou výměru 3ha. Plocha přístřešku je přesná a činí 10m². Výška přístřešku je 2,3m a vchod přístřešku měří 2m. Trus je z pastviny odstraňován 2x ročně. Pastvina je ohrazená elektrickou páskou. Vodu dostávají v napajedlu. Klisna je střední kondice krmena 2x denně, v boxu pijí z automatické napáječky s vodou o teplotě 8°C. Klisna trpí letní vyrážkou, srst je tedy matná a vydrbaná. Kopyta jsou upravována 6x za rok, odčervení 4x ročně cíleně s vyšetřením trusu. Klisna měla oteklou spěnku. Chrup není pravidelně kontrolován. Klisna má přímý kontakt s ostatními členy stáda, ke člověku je pozitivní a klidná. Zlozvykem u ní je hrabání.

Stáj 13

Ve stáji se nachází celkem 16 koní. Parkurová stáj nabízí individuální boxové ustájení. Hodnocen je tu 19letý valach ČT. Vnitřní box s plochou 12m² splňuje přesné potřebné podmínky. Kubatura stáje je 990m³. Výška stěny boxu je 2,2m a šířka dveří boxu 1,3m. Oken je zde 9, zasazená jsou ve výšce 1,5m s rozměry 1 x 0,9m. Materiálem podlahy jsou cihly. Podestýlá se slámou v nedostatečném množství. Byl zde cítit štiplavý zápach a čistota prostředí je přiměřená k opotřebení. Koně mají možnost výběhu na 3 – 5 hodin. Kůň je střední kondice, krměn 2x denně a napájen z automatické napáječky vodou o teplotě 10°C. Kůň nemá žádné zdravotní problémy, kopyta má upravena 6x ročně a odčervení probíhá 2x ročně. Pravidelně každý rok je koni kontrolován chrup. Kůň má možnost přímého kontaktu s ostatními koňmi, ke člověku je pozitivní a na dotyk reaguje klidně. Netrpí žádnými zlozvyky.

Stáj 14

Ve stáji se nachází 4 koně. Hodnocený teplokrevný valach má možnost ustájení ve venkovním boxu s kombinací s pastvou. Zaměřením je rekreační ježdění. Plocha boxu je nadměrná s rozměry 8 x 4m. Kubatura stáje je 100m³. Výška stěny boxu je 2,9m a šířka dveří 1,4m. Materiálem podlahy je dřevo. Podestýlá se pilinami a slámou

v dostatečném množství. Prostředí je velmi čisté. Pastva je sezónní od jara do zimy s výměrou 2ha. Přístřeškem je venkovní box. Trus se odstraňuje průběžně dle potřeby. Ohrazení je dřevěné s elektrickou páskou. K napájení slouží napajedlo. Kondice koně je střední, krměn je 2x denně, seno se podává v kruhovém krmelci. V boxu mají napájení ve vědru. Teplota vody byla 7°C. Kůň netrpí žádnými zdravotními problémy. Kopyta jsou upravována 6x ročně, odčervení 4x ročně cíleně s vyšetřením trusu. Pravidelně každý rok probíhá kontrola chrupu. Kůň je pozitivní a klidný se zájmem o člověka. Má možnost hry s ostatními členy stáda a přítomnými předměty. O koně je velmi dobře postaráno a nejeví žádné známky frustrace.

Stáj 15

V této stáji je celkem 9 koní. Hodnocený teplokrevný pony zaměřený na western a rekreační ježdění se nachází celoročně na pastvině. Pastvina má výměru 3ha. Koně mají možnost schovat se do přístřešku s plochou 18m², která je pro 9 koní nedostatečná. Výška přístřešku je 2,5m a vchod do přístřešku je široký 5m. Trus se odstraňuje 2x měsíčně. Na pastvině se nachází koně se skotem a kozou. Pastvina je ohrazená dřevěnou ohradou a elektrickou páskou. K dispozici mají koně napajedlo s vodou o teplotě 6°C. Kůň má mírnou nadváhu, frekvence krmení je 2x denně. Seno se podává do kruhového krmelce. Kůň netrpí žádným zdravotním problémem, úprava kopyt probíhá 6x ročně, odčervení 2x ročně a kontrola chrupu probíhá každý rok. Kůň má pozitivní vztah k lidem a na dotyk člověka je klidný. Kůň projevuje házení hlavou.

Obrázek 12: Koně u přístřešku

Obrázek 13: Skot a koně na pastvině

Stáj 16

Ve stáji se nachází 4 koně v individuálním boxovém ustájení. Tři koně mají parkurové zaměření, hříbě je v odchovu. Všichni jsou plemene ČT. Plocha vnitřních boxů je pro koně přesná a nadměrná s rozměry 3,5 x 3,5m. Kubatura stáje je 319m³. Výška stěny boxu je 2,3m a šířka dveří boxu je 1,2m. Oken je zde 5 o rozměrech 1 x 1m a ve výšce 1,5m. Materiálem podlahy je guma. Podestýlá se slámou v dostatečném množství. Čistota prostředí stáje je přiměřená k opotřebení. Koně mají možnost výběhu na 3 – 5 hodin. Všichni koně jsou střední kondice, krmení 2x denně. K napájení slouží automatická napáječka s vodou o teplotě 12°C. Koně netrpí žádným zdravotním problémem, úprava kopyt probíhá 8x ročně, odčervení 2x ročně a kontrola chrupu neprobíhá pravidelně. Dvě klisny jsou očkovány navíc proti herpesvirovým infekcím. Tři koně mají pozitivní přístup k člověku a na dotyk zaujímají klidné reakce. Valach zaujímá neutrální postoj ke člověku. U žádného z nich nebyly viděny zlozvyky ani známky frustrace.

Stáj 17

V parkurové stáji se nachází 21 koní s individuálním boxovým ustájením. Hodnocena je klisna Anglického plnokrevníka. Kubatura stáje je 300m³ na 5 koní. Vnitřní box má přesnou plochu s rozměry 3,5 x 3,5m. Výška stěny boxu je 2,6m a šířka dveří 1,3m. Okna jsou zasazena ve výšce 2m s rozměry 90 x 110cm. Materiálem podlahy jsou cihly a beton. Podestýlá se slámou v dostatečném množství. Možnost výběhu je na 6 – 8 hodin. Klisna má kondici mírné nadváhy, frekvence krmení je 2x denně a napájení je z automatické napáječky. Voda má teplotu 8°C. Klisna nemá žádné zdravotní problémy, úprava kopyt probíhá 7x ročně, odčervení 2x ročně a pravidelně je kontrolovaný chrup. Vakcinovaná je proti chřipce koní. Klisna má pozitivní vztah k lidem a na dotyk působí klidně. Bylo u ní detekováno klkání.

Stáj 18

Ve stáji se nachází valach Huculského koně a klisna Amerického klusáka se zaměřením na rekreační ježdění. Ustájení jsou ve venkovním boxu. Boxy mají přesnou a nadměrnou plochu s rozměry 5 x 3m. Podestýlá se hoblinami a slámou v dostatečném množství. Čistota prostředí je přiměřená k opotřebení. Koně mají možnost výběhu nad 8 hodin. Huculský kůň je mírné nadváhy, klisna lehké kondice. Krmení dostávají 3x denně, vodu dostávají ve vědru o teplotě 4°C. Koně netrpí žádným zdravotním

problémem, úprava kopyt probíhá 3x ročně, odčervení 2x ročně a kontrola chrupu není pravidelná. Vakcinace je pouze na tetanus. Koně zaujímají pozitivní přístup ke člověku a klidný postoj při dotyku. U Huculského koně byl klasifikován zlovyk kopání do stěny boxu.

Stáj 19

Ve stáji se nachází Shetlandský pony v boxovém ustájení a Český sportovní pony ve vazném ustájení. Poníci jsou využíváni k rekreačnímu ježdění dětí. Plocha boxu je pro ponyho přesná s rozměry 2,9 x 1,8m, výška stěny 1,2m a šířka dveří 0,9m. Plocha stání je nadměrná s rozměry 2,9 x 1,7m. Kubatura stáje je 77m³. Materiálem podlahy je bukové dřevo, podestýlá se slámou v dostatečném množství. Čistota stáje je přiměřená k opotřebení. Poníci mají možnost výběhu na 1 – 2 hodiny. Shetland má mírnou nadváhu, ČSP je střední kondice. Krmení je podáváno 2x denně a k napájení slouží automatická napáječka s teplotou vody 10°C. Koně netrpí žádným zdravotním problémem, Shetland prodělal laminitidu. Úprava kopyt probíhá 4x ročně, odčervení 2x ročně, pravidelně každý rok je kontrolovaný chrup. Poníci zaujímají pozitivní a klidný přístup ke člověku. Neprojevují žádné známky frustrace.

Obrázek 14: Sportovní ponny ve vazném ustájení

Stáj 20

Ve stáji se nachází celkem 13 koní, hodnoceno jich bylo 11. Koně jsou plemene ČT. Stáj je zaměřena na rekreační ježdění a odchov koní v ekologickém zemědělství. Ustájení nabízí individuální boxové s kombinací s pastvinou. Plocha boxů je pro koně přesná s rozměry 4 x 3m. Výška stěny boxu je 2m a šířka dveří je 1,5m. Materiálem podlahy je beton. Podestýlá se slámou v dostatečném množství. Čistota stáje je

přiměřená k opotřebení. Koně mají možnost výběhu nad 8 hodin. Na pastvinu mají celoroční přístup, výměra pastvin je 3ha. Koním jsou k dispozici dva přístřešky s nadměrnou plochou. Trus se odstraňuje 1x týdně. Ohrazení je elektrickou páskou. K napájení slouží automatická napáječka. Koně jsou střední kondice, krmeni 2x denně. K senu podávaném v kruhovém krmelci mají neustálý přístup. Koně netrpí žádným zdravotním problémem. Úprava kopyt probíhá 7x ročně, odčervení 2x ročně. Jeden kůň má oteklé klouby. Kontrola chrupu je pravidelná každý rok. Klisny jsou vakcinovány proti herpesvirovým infekcím. Všichni koně jsou pozitivní k lidem a na dotyk člověka reagují klidně a se zájmem. V těchto podmínkách koním nic nechybí.

Obrázek 15: Koně na pastvině

Obrázek 16: Boxové ustájení

Stáj 21

V této stáji se nachází dvě klisny k rekreačním účelům v ustájení ve venkovních boxech. Plocha boxu je přesná s rozměry 4 x 3m. Výška stěny boxu 1,8m a šířka dveří 1,4m. Tři okna zasazená ve výšce 1,6m s rozměry 90 x 100cm. Materiálem podlahy je guma. Podestýlá se slámou v dostatečném množství. Čistota prostředí stáje je přiměřená k opotřebení. Mají možnost výběhu nad 8 hodin. Klisny mají mírnou nadváhu, neřízené krmení a vodu dostávají ve vědru 2x denně. Teplota vody je 7°C. Klisny neprojevují žádné zdravotní problémy. Úprava kopyt probíhá 4x ročně, odčervení 2x ročně a

kontrola chrupu neprobíhá pravidelně. Vakcinovány jsou pouze proti chřipce koní. Klisny zaujímají pozitivní a klidný postoj k lidem.

Stáj 22

Ve stáji se nachází celkem 10 koní. Hodnoceny byly klisna ČT a klisna A1/1. Využití je rekreační ježdění a odchov. Ustájeny jsou ve venkovních individuálních boxech. Plocha boxů je přesná s rozměry 3 x 3m. Výška stěny boxu 3m a šířka dveří boxu 1,4m. Materiál podlahy tvoří beton. Podestýlá se pilinami a slámou v dostatečném množství. Čistota stáje je přiměřená k opotřebení. Koně mají možnost výběhu na 6 – 8 hodin. Klisna ČT je ve vyhublé kondici, druhá klisna je lehké kondice. Krmení dostávají 3x denně, napájí se z vědra. Klisny nemají žádné zdravotní komplikace, kopyta jsou jim upravována 7x ročně, odčervení dostávají 2x ročně a mají pravidelnou kontrolu chrupu. Klisny jsou pozitivní a klidné vůči člověku, klisna ČT trpí zlovykem házení hlavou.

Stáj 23

V této stáji se nachází 3 koně QH, APA a APH se zaměřením na westernové ježdění. Koně jsou umístěni celoročně na pastvině s výměrou 1ha. K dispozici mají přístřešek s rozměry 6 x 4m. Výška přístřešku je 2,8m. Přístřešek má 3 vchody s šířkou 1,5m. Trus se odstraňuje 1x za měsíc. Ohrazení je elektrickou páskou. K napájení slouží napajedlo. Koně jsou střední kondice. Krmení mají neřízené s neustálým přístupem k senu, které dostávají do kruhového krmelce. Teploty vody napájení je 15°C. Koně netrpí žádnými zdravotními problémy. Kopyta jsou jim upravována 7x ročně, odčervení probíhá 2x ročně a kontrola chrupu je nepravidelná. Koně mají pozitivní vztah k člověku a na dotyk jsou klidní. Netrpí žádnými zlovyky.

Stáj 24

Ve stáji se nachází 7 koní, hodnoceno jich bylo 6. Využívání jsou rekreačně. Nachází se na pastvině s přesnou výměrou 3,5ha. Není jim k dispozici přístřešek. Trus odstraňují z pastviny 2x ročně. Ohrazení pastviny je elektrickou páskou. Napájí se z napajedla. Mají možnost schovat se pod stromy. U koní byla klasifikována mírná nadváha, krmení je neřízené. Kopyta jsou upravována 4x ročně a odčervení probíhá 2x ročně. Netrpí žádnými zdravotními problémy. Kontrola chrupu se provádí pravidelně každý rok. Koně zaujímají pozitivní postoj k lidem a na dotyk reagují klidně se zájmem o člověka. Netrpí žádnými zlovyky.

Stáj 25

V této stáji se nachází 2 koně, hodnocená byla klisna ČT se zaměřením na rekreační ježdění. Nachází se celoročně na pastvině o výměře 0,8ha. K dispozici má přístřešek s rozměry 2,5 x 3,5m. Výška přístřešku 2,3m. Prostředí přístřešku je částečně znečištěné. Vchod do přístřešku měří 1,4m. Odstraňování trusu probíhá 1x měsíčně. Pastvina je ohrazená elektrickou páskou. K napájení jim slouží napajedlo. Klisna má vyhublou kondici, krmena je 3x denně. Srst koně je matná, kopyta jsou upravována 4x ročně. U klisny byl detekován kašel a výtok z nosu. Odčervení probíhá 2x ročně. Kontrola chrupu je nepravidelná. Klisna zaujímá ke člověku pozitivní postoj a při dotyku zareagovala neutrálně a věnovala se své činnosti.

Stáj 26

Ve stáji je 5 koní QH a teplokrevného typu nacházející se celoročně na pastvině se zaměřením na westernové a rekreační ježdění. Pastvina o výměře 2ha je bez přístřešku. Při hodnocení se nacházel na pastvině i masný skot. Trus z pastviny se neodstraňuje. Pastvina je ohrazená elektrickou páskou. K napájení jim slouží automatická napáječka s teplotou vody 9°C. Koně jsou střední kondice, krmení mají neřízené s neustálým přístupem k senu podávaným do kruhového krmelce. Koně nemají žádné zdravotní problémy, kopyta mají upravována 7x ročně, odčervení jsou 2x ročně a kontrola chrupu není pravidelná. Koně jeví pozitivní postoj ke člověku a na dotyk reagují klidně. Nebyl detekován žádný zlozvyk. Na pastvině je potřeba koním zajistit přístřeší, aby měli možnost se při nevhodných klimatických podmínkách schovat.

11.2 Všeobecná část dotazníku

Tabulka 8: Všeobecný přehled

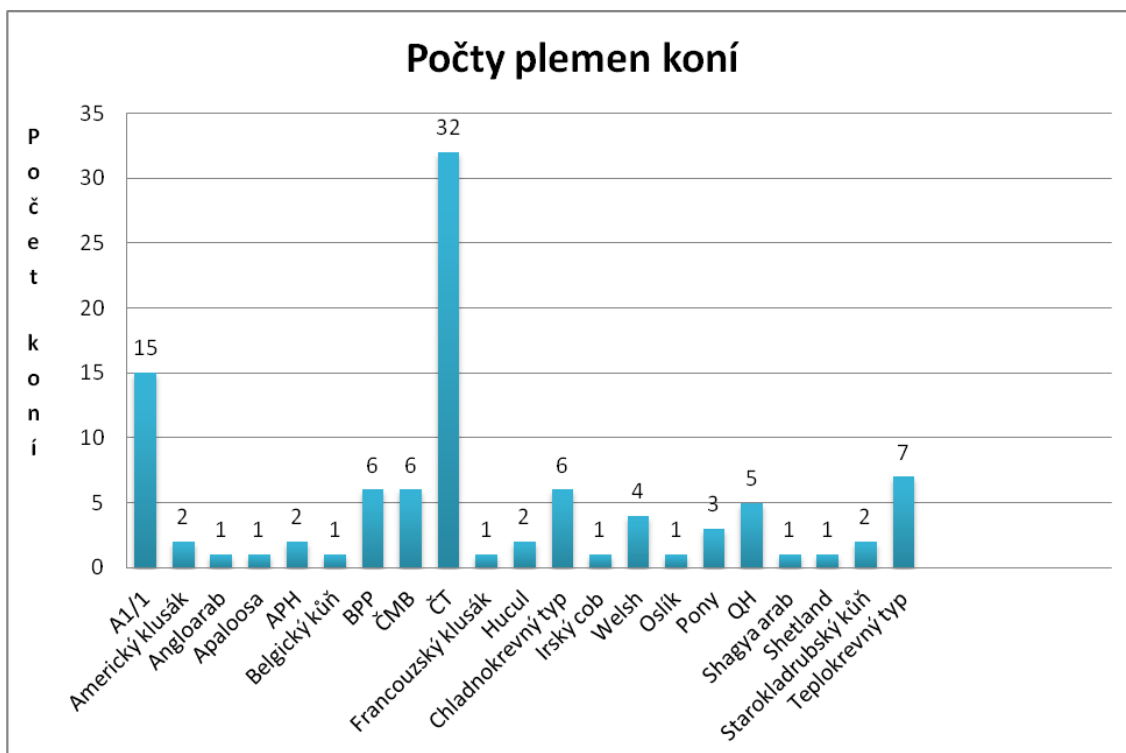
Celkový počet stájí	26
Celkový počet koní	100
Maximální počet koní ve stáji	21
Minimální počet koní ve stáji	1
Počet koní ustájených v individuálním boxu	37
Počet koní ustájených ve skupinovém boxu	2
Počet koní ve vazném ustájení	8
Počet koní umístěných na pastvině	35
Počet koní ustájených box + pastvina	18
Celkový počet stájí s individuálními boxy (počet koní)	8 (37)
Celkový počet stájí se skupinovými boxy (počet koní)	1 (2)
Celkový počet stájí s vazným ustájením (počet koní)	3 (6)
Celkový počet stájí s pastvinou (počet koní)	9 (29)
Celkový počet stájí s kombinací box + pastvina (počet koní)	4 (15)
Celkový počet stájí s kombinací vazné + box (počet koní)	1 (1+1)
Celkový počet stájí s kombinací skupinový box, vazné a pastvina (počet koní)	1 (2 + 1 + 6)

Do výzkumu se zapojilo celkem 26 stájí, 62% z Vysočiny, 15% z Jihomoravského kraje a 23 % z ostatních krajů. Na zaměření stájí, počtu koní a typu ustájení nebyl kladen důraz. Snahou bylo získat co nejvíce rozmanitých ustájení a podmínek, ve kterých koně žijí. Celkový počet hodnocených koní je 100. Shromažďování dat probíhalo během února a března roku 2016.

Tabulka 9: Přehled stájí

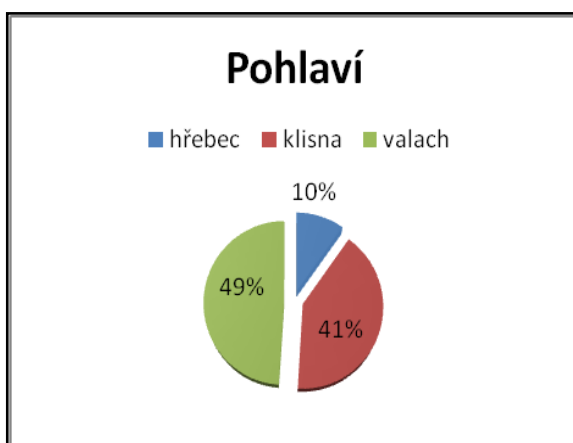
Stáj	Počet koní	Typ ustájení	Kubatura / rozloha pastvy
Stáj č. 1	2	Box + pastvina	44m ³ / 1ha
Stáj č. 2	4	Pastvina	3,5ha
Stáj č. 3	3	Pastvina	2ha
Stáj č. 4	4	Pastvina	2ha
Stáj č. 5	21	Box	1560m ³
Stáj č. 6	6	Box	690m ³
Stáj č. 7	2	Vazné	82,6m ³
Stáj č. 8	2	Pastvina	3ha
Stáj č. 9	1	Vazné	37m ³
Stáj č. 10	3	Vazné	47m ³
Stáj č. 11	9	Pastvina, vazné, skup. box	2,5ha, 42m ³ , 40m ³
Stáj č. 12	1 (4)	Box + pastvina	75m ³ , 3ha
Stáj č. 13	1 (16)	Box	990m ³
Stáj č. 14	1 (4)	Box + pastvina	100m ³
Stáj č. 15	1 (9)	Pastvina	5ha
Stáj č. 16	4	Box	318m ³
Stáj č. 17	1 (5)	Box	300m ³
Stáj č. 18	2	Box	40m ³ , 20m ³
Stáj č. 19	2	Vazné + box	77m ³
Stáj č. 20	11	Box + pastvina	60m ³ , 200m ³ , 130m ³ , 3ha
Stáj č. 21	2	Box + pastvina	100m ³ , 1ha
Stáj č. 22	2	Box	27m ³
Stáj č. 23	3	Pastvina	1ha
Stáj č. 24	6	Pastvina	4ha
Stáj č. 25	1 (2)	Pastvina	0,8ha
Stáj č. 26	5	Pastvina	2,5ha

Graf 1: Plemena hodnocených koní

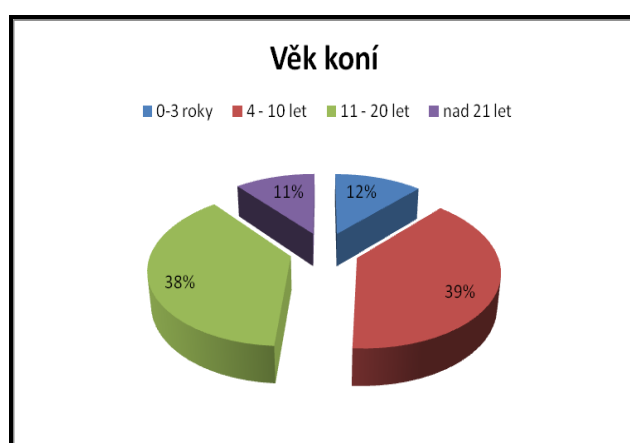

Graf představuje přehled plemen koní, který byl hodnocen v dotazníkovém šetření. Vysoké zastoupení - 32 koní - mělo plemeno Český teplokrevník. Druhé nejvyšší zastoupení - 15 koní - Anglický plnokrevník a v počtu 13 byli hodnoceni chladnokrevní koně. Ostatní plemena byla v zastoupení od 1 do 7 koní. Český teplokrevník je tedy u nás nejpočetnějším chovaným plemenem.

Graf 2: Pohlaví koní

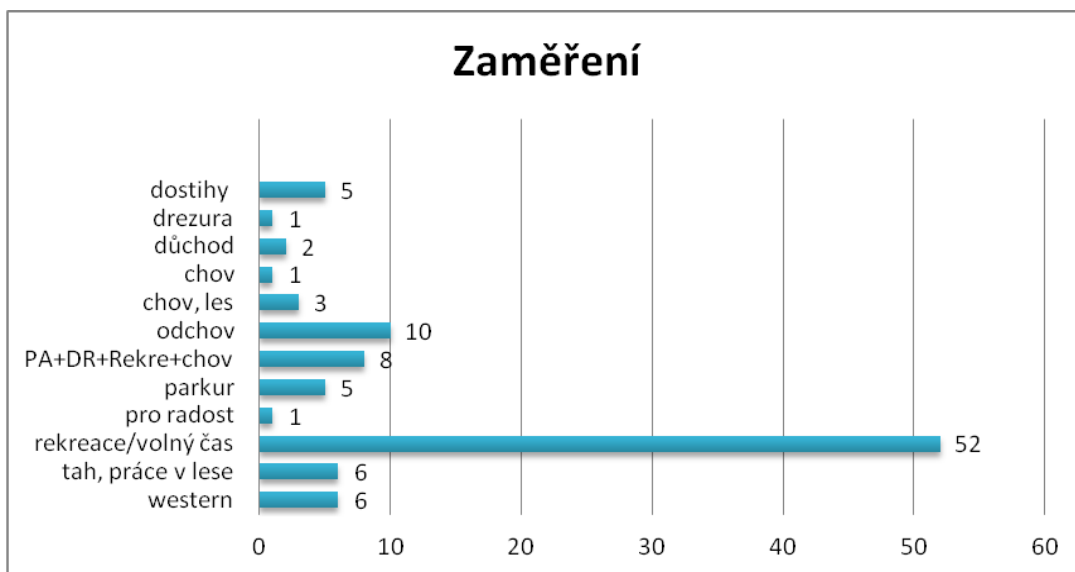

Graf 3: Věk koní

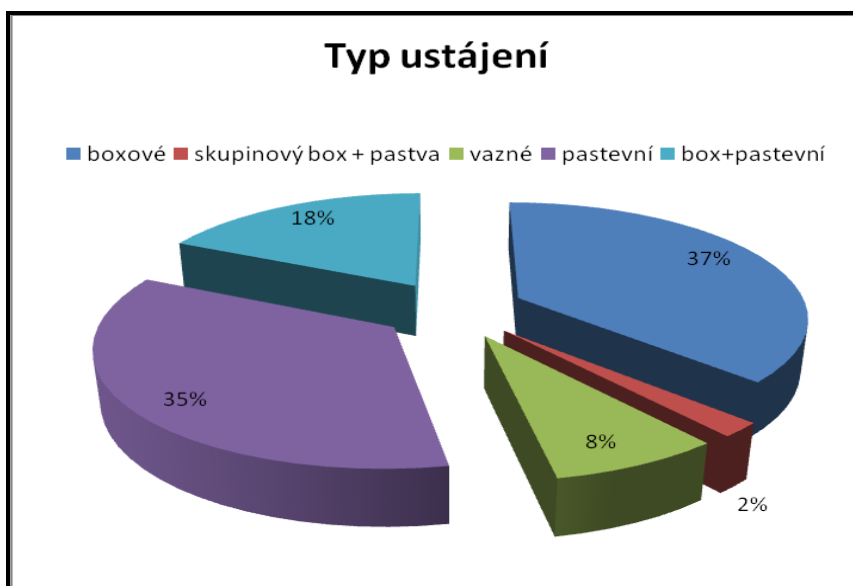
Sběr dat proběhl u 10 hřebců, 49 valachů a 41 klisen. Věk koní byl rozdělen do věkových kategorií: hříbata do 3 let, s počtem 12 ks; 39 koní od 4 do 10 let; 38 koní od 11 do 20 let a 11 koní nad 21 let. Nejstarším hodnoceným koněm byla 31 letá klisna Elegie ze stáje 5, nejmladší bylo 9 měsíční hříbě Bento ze stáje 11.

Graf 4: Zaměření hodnocených koní

Z grafu vyplývá zaměření hodnocených koní. Nejvyšší zastoupení - 52 koní - je využíváno k rekreačnímu ježdění, 8 koní má kombinované využití - rekreace, parkur, drezura a chov. Zaměření „pro radost“ bylo uděleno oslíkovi Ferdovi ze stáje 4. Důvodem nejvyššího počtu koní se zaměřením na rekreaci je především výběr stájí s nízkým počtem koní bez sportovního zaměření.

Graf 5: Typ ustájení

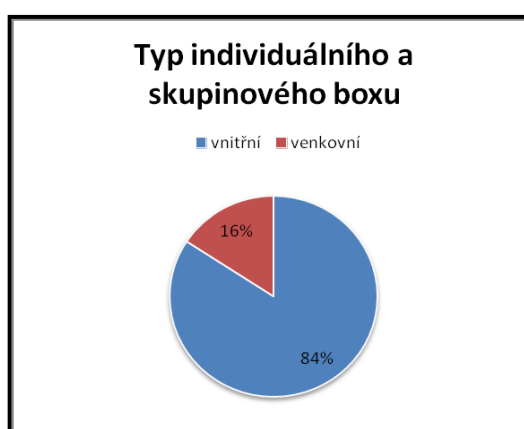

Nejvíce zastoupeným typem ustájení je individuální boxové ustájení v počtu 37 koní. Dalším velmi oblíbeným ustájením je celoroční volný pobyt na pastvině, kde se nacházelo 35 koní, popřípadě kombinace boxu a pastviny s počtem 18 koní. Nadále využívaným typem ustájení je vazné - hodnoceno u 6 chladnokrevných koní pracujících v lese a tahu a dvou ponících. Dva koně byli umístěni ve skupinovém boxu s kombinací

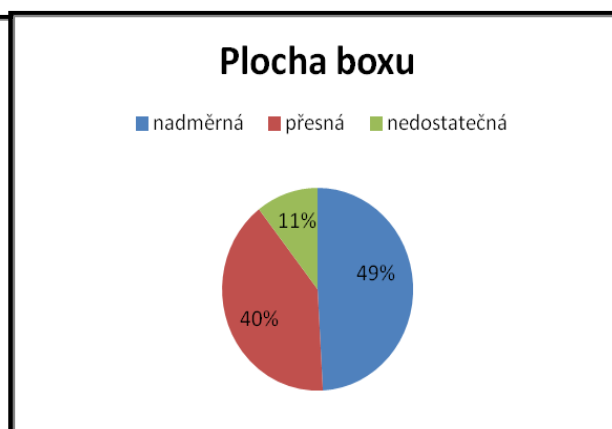
s pastvinou, kde trávili nejvíce času. Lze říci, že individuální boxové ustájení je zažitou tradicí v ustájení koní. Ovšem pobyt na pastvině, dnes preferovaný tzv. paddock paradise, je velmi oblíbený. Kůň má dostatek prostoru a možnost určit si, jestli bude schovaný, či půjde pít, pást se atd. Paddock paradise vyhovuje všem koním, neboť koně musí vynaložit úsilí, aby se dostali z bodu A do bodu B. Venkovní pobyt má velmi příznivý vliv na celkový zdravotní stav koně.

11.3 Část ustájení

Graf 6: Typ boxového ustájení

Graf 7: Plocha boxu

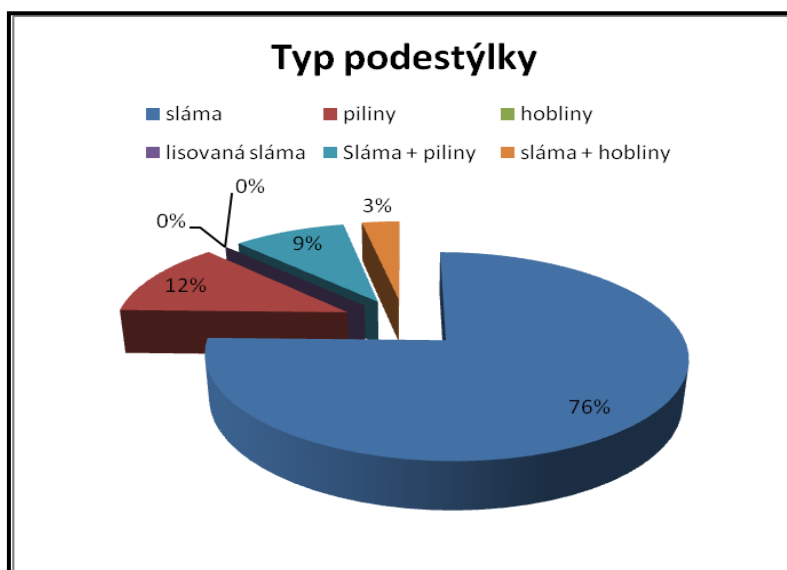
Celkový počet koní ustájených v individuálních boxech činí 55 a 2 jsou ve skupinovém boxu. Z toho je 48 koní ustájeno ve vnitřních boxech a 9 ve venkovních. Plocha boxu byla změřena a vyhodnocena dle výpočtu $P=(2 \times KVH)^2$. Nadměrná plocha boxu byla naměřena u 28 koní. Dle hodnocení welfare je doporučován box co nejprostornější, aby měl kůň co nejvíce pohybu a pohodlí při odpočinku. Přesná plocha byla naměřena u 23 koní, kdy box splňoval minimální standardy. U 6 koní, ve stáji 1 a 6, plocha nebyly splněny požadavky na prostor. V těchto stájích by bylo vhodné z hlediska welfare boxy renovovat a zvětšit. Ve stáji 1 nedostatek plochy boxu je řešen kombinací s pastvinou.

Graf 8: Plocha vazného ustájení

Celkový počet vazného ustájení v 5 stájích je 8 koní a byl určen individuální typ vazného ustájení. Plocha byla naměřena a vyhodnocena dle kohoutkové výšky koně a tabulky č. 4. Vazné ustájení není dnes z hlediska welfare koní preferováno, omezuje pohyb a možnost volby činnosti. Přesto u chovatelů chladnokrevných koní lze tento typ ustájení vidět. Důležité je zajistit, aby bylo koním umožněno bezpečně si lehnout a vstát. Dva koně měli nadměrně velký prostor ve vazném ustájení, jednalo se o Českého sportovního ponyho a Shetlandského ponyho ve stáji č. 10 a 19. Dalším dvěma koním byla plocha stání nedostatečná, jednalo se o chladnokrevné hřebce ze stáje č. 7. Přesná plocha stání byla naměřena u 4 koní a to ve stáji č. 11, 9 a 8.

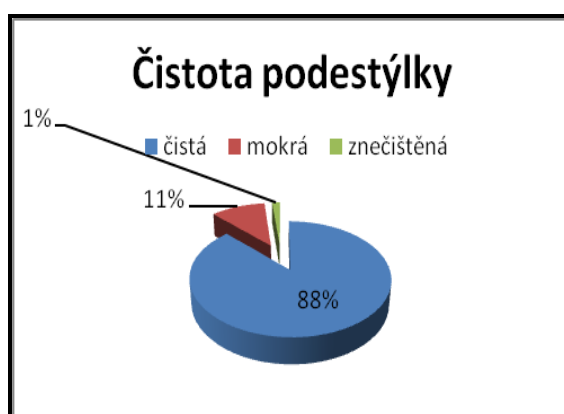
Graf 9: Typ podestýlky

Graf 10: Množství podestýlky

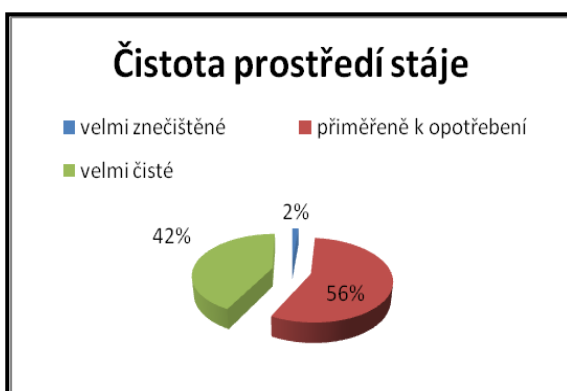

Graf 11: Čistota podestýlky

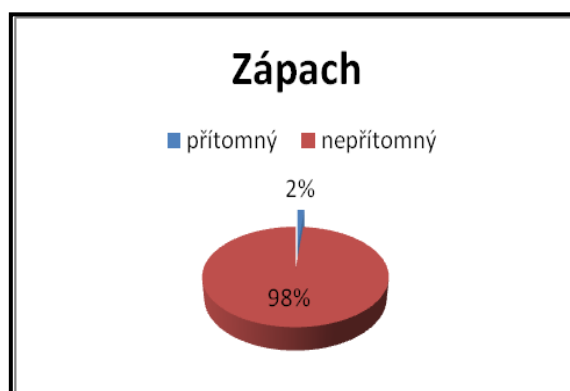

Podestýlku hodnotím u 55 koní v individuálním boxu, 2 koní ve skupinovém boxu a 8 koní ve vazném ustájení. Nejčastějším typem podestýlky je sláma a to u 49 koní. Další nejvíce využívanou podestýlkou jsou piliny – u 8 koní. U 6 koní chovatelé kombinují slámu s hoblinami a u 2 koní slámu s pilinami. S granulovanou lisovanou slámou, která je dnes propagována jako kvalitní a bezprašné podestýlání nové generace jsem se nesešla. Subjektivně v rámci podestýlky jsem hodnotila její množství a čistotu. Kvantita podestýlky v 59 případech byla dostatečná, u čtyř případů nevyhovovala a u dvou podestýlka nebyla z důvodu držení koní na pastvině. Čistá podestýlka byla vyhodnocena jako u 57 koní, mokrá u 7 koní a znečištěná u jednoho koně. Výměna podestýlky byla na denním pořádku ve všech případech. Subjektivní hodnocení se odvíjelo dle doby sběru dat a pobytu koně ve stáji.

Graf 12: Čistota prostředí stáje

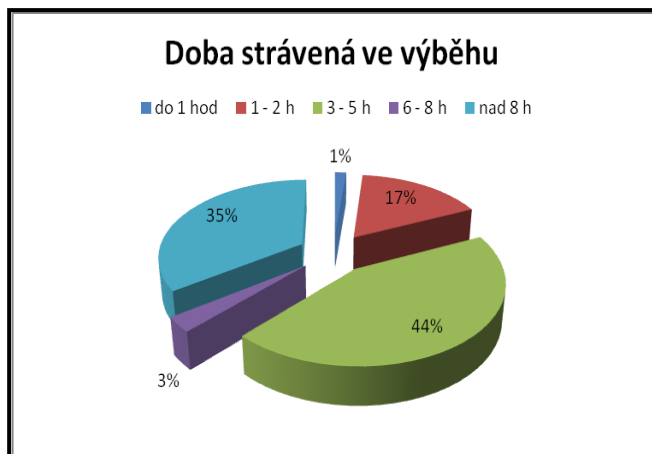
Graf 13: Zápach ve stáji

Subjektivní hodnocení čistoty prostředí ve stáji u 28 koní dopadlo velmi dobře, jde o nově rekonstruované stáje. U 37 koní umístěných ve stáji byla čistota přiměřená k opotřebení a únavě prostředí – byly jasně vidět stopy nečistot a prachu. Velmi znečištěná byla stáj č. 9 s jedním koněm - celkové podmínky byly v rozporu s welfare.

Zápach ve stáji úzce souvisí s kubaturou a výměnou vzduchu. Celkově u 64 koní umístěných ve stáji nebyl pocíťován žádný štiplavý zápach, ale ve stáji č. 9 ano.

Graf 14: Doba strávená ve výběhu

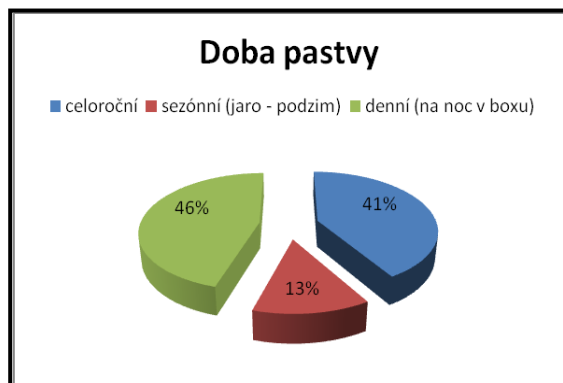

Možnost výběhu mělo 99 koní. Jeden kůň ve vazném ustájení ze stáje č. 9 neměl žádnou možnost volného pohybu. Čas 1 – 2 hodiny tráví ve výběhu 11 koní, většinou jde o koně pracovní. 29 koní tráví 3 – 5 hodin ve výběhu. Dva koně 6 – 8 hodin. 23 koní nad 8 hodin,

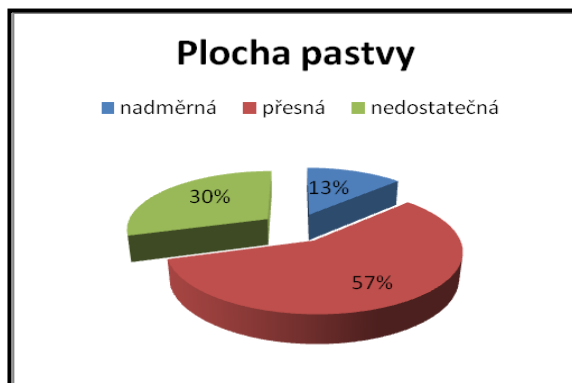
většina z nich je umístěna na pastvině. Obecně platí, že čím déle je umožněn koním pohyb ve výběhu, tím lépe se cítí psychicky i fyzicky.

11.4 Pastva

Graf 15: Doba pastvy

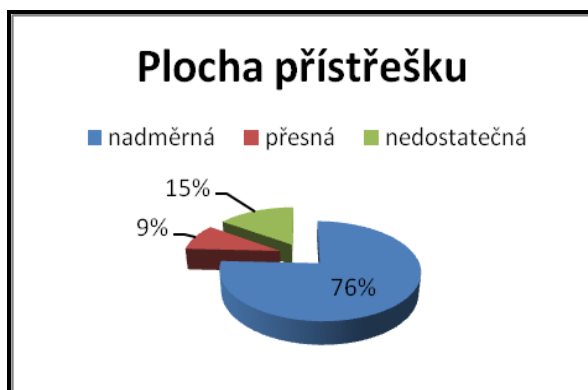

Graf 16: Plocha pastviny

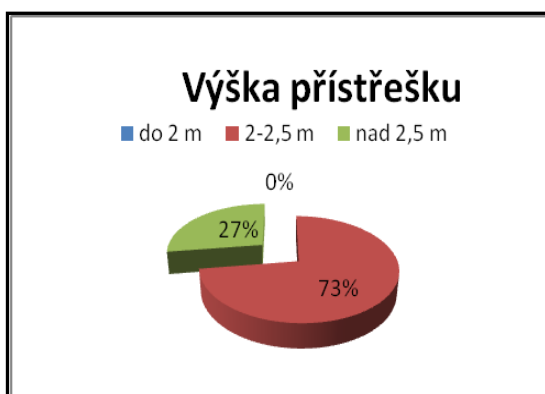
Do hodnocení doby pastvy bylo zařazeno 99 koní. Jeden kůň ve vazném ustájení nemá možnost výběhu. Z grafu vyplývá, že 45 koní má možnost výběhu a na noc se zavírají do boxu. Celoročně na pastvině se nachází 41. U 13 koní je využívána pastvina a ustájení, závisející na ročním období. Plocha pastviny se hodnotila dle tabulky číslo 5, zhodnocením výměry pastvy a počtu koní ve stádě. Z celkových 54 koní na pastvině se nachází 7 koní na nadměrné ploše, na ploše s přesnou výměrou je 31 koní a 16 koním nevyhovuje plocha - velký počet zvířat na malém prostoru.

Graf 17: Plocha přístřešku

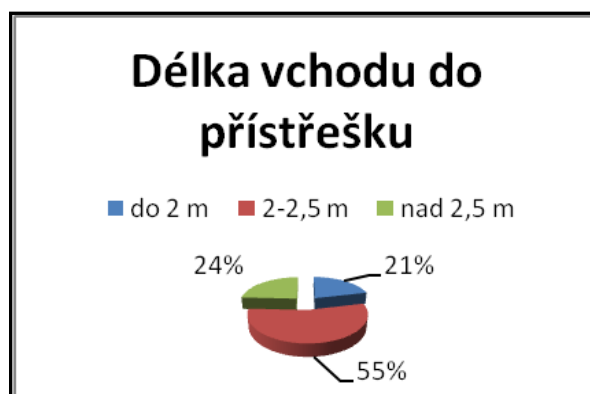

Z 54 koní žijících na pastvině má pouhých 33 přístup do přístřešku. Celkem je tedy hodnoceno 11 přístřešků. Ostatních 21 koní má možnost schovat se pod stromy, otázkou je, zda je tato alternativa přístřešku dostačující a umožňuje řádnou ochranu před nepříznivým počasím. Plocha přístřešku byla hodnocena dle tabulky 6. U 25 koní je plocha nadměrná, mají zde nadmíru prostoru a vzájemně se nijak neohrožují. Tři koně mají dostatek prostoru. Pro pět koní je plocha nedostatečná a v tomto případě může dojít k ohrožení či vyloučení submisivního koně.

Graf 18: Výška přístřešku

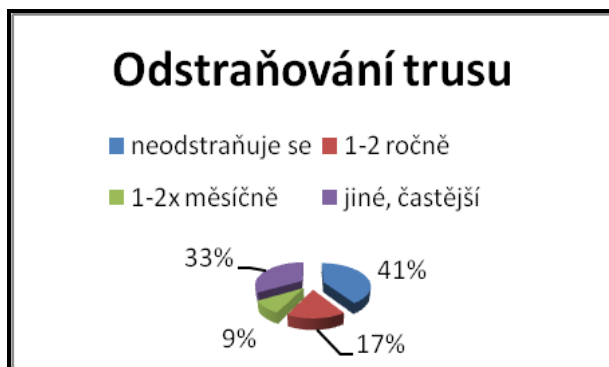

Graf 19: Délka vchodu do přístřešku

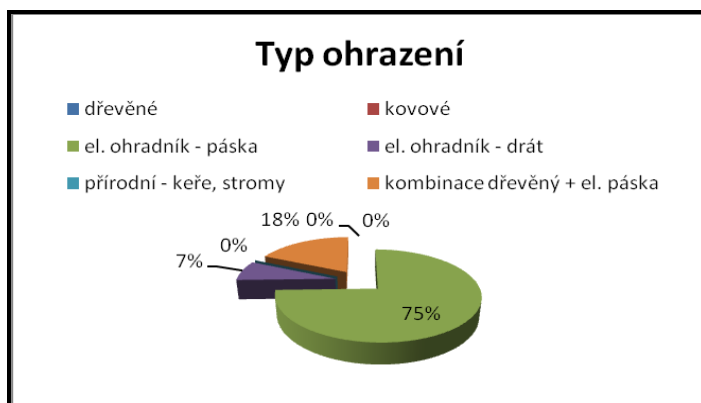
Výška přístřešku je důležitá z důvodu výšky koně a klimatických podmínek. Z 11 hodnocených přístřešků neměřil žádný do 2m. U 8 byla výška stropu mezi 2 – 2,5m a u tří přístřešků byl strop ve výšce nad 2,5m. Délka vchodu by měla být široká tak, aby tam vzájemně prošli dva koně. Vchodů o šířce do 2m bylo u sedmi koní. Optimální šířka vchodu je 2 – 2,5m a nacházela se u 18 koní. S šířkou nad 2,5m či otevřený přístřešek byl u 8 koní.

Graf 20: Odstraňování trusu

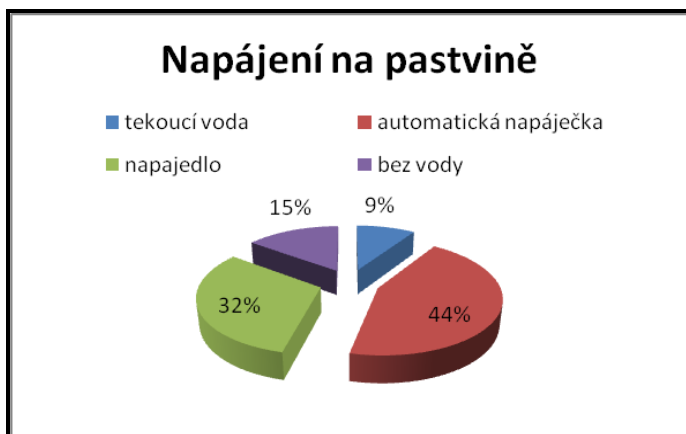
Co se týká odstraňování trusu, zjistila jsem, že u 22 koní na 6 pastvinách se trus vůbec neodstraňuje. U 9 koní se odstraňuje 2x ročně, u pěti koní 2x měsíčně a u 18 koní je odklíz častější, lze říci na denním pořádku. Z hlediska welfare jde o čistotu prostředí, zlepšení růstu pastevního porostu a zdraví koní. Obecně lze říci, že by se trus měl odstraňovat dle potřeby.

Graf 21: Typ ohrazení

Nejvíce používaným ohrazením pastvin je elektrická páska – 41 koní. Další hojně využívaným hrazením je kombinace elektrické pásky a dřevěného hrazení - 10 koní. Čtyři koně stojí za elektrickým drátem, který rozhodně nevyhovuje. Drát je tenký, koně ho mohou snadno přehlédnout a hrozí, že se do něj nešťastně zamotají. Další typy hrazení - dřevěné, přírodní, kovové - nebyly zastoupeny.

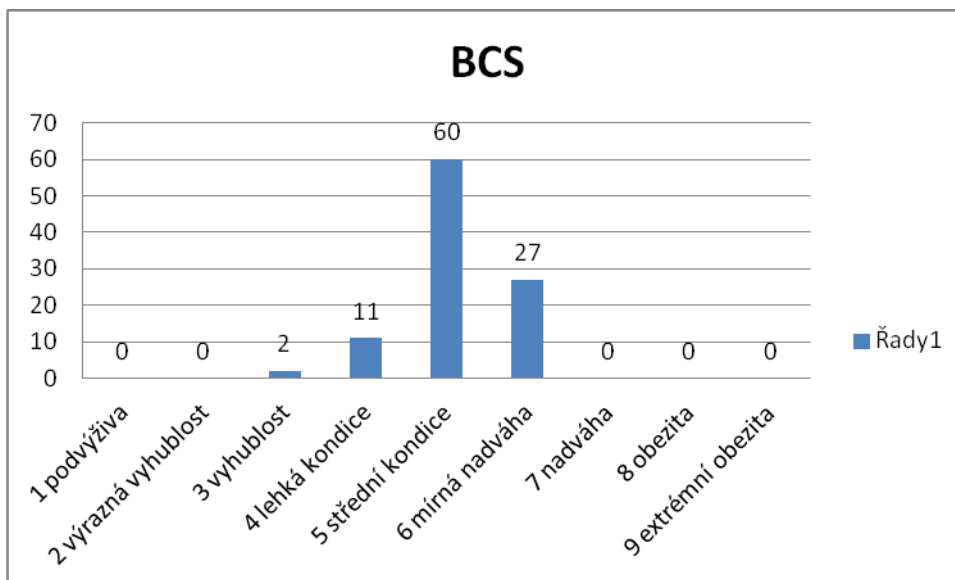
Graf 22: Napájení na pastvině

Důležitým faktorem welfare je zajištění přístupu k napájení. Automatické napájení má k dispozici 24 koní, 17 koní pije z napajedla, pět koní z tekoucího potoku. Osm koní nemělo stálý přístup k vodě, dostávali napít ve vědrech. Automatická napáječka je nejoblíbenějším typem napájení zejména z důvodu nenáročnosti na čas a zajištění neustálého zdroje vody.

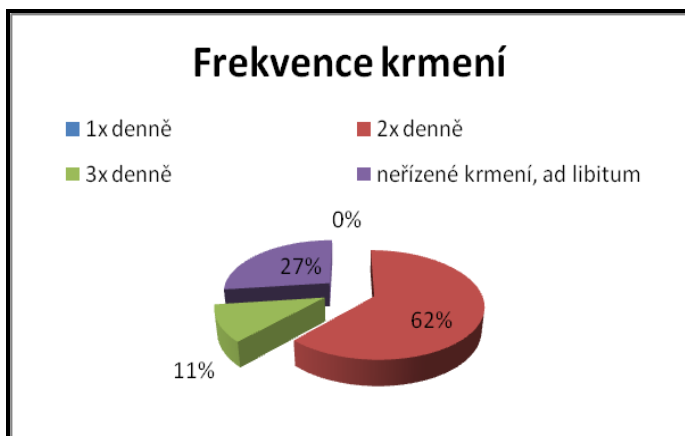
11.5 Krmení a napájení

Graf 23: Hodnocení výživného stavu

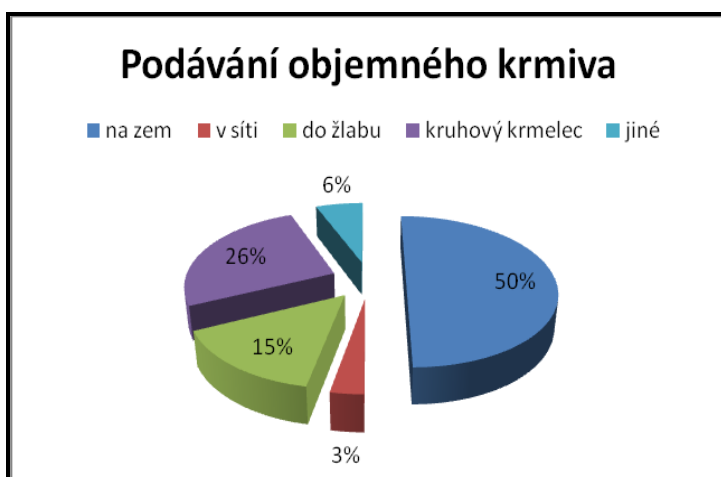
Celkové zhodnocení kondice dopadlo tak, že 98 koní je v dobrém výživném stavu. Střední kondice zjištěna u 60 koní, u 27 koní mírná nadváha a u 11 koní lehká kondice. Dva koně jsem klasifikovala na vyhublost z důvodu zdravotních problémů.

Graf 24: Frekvence krmení

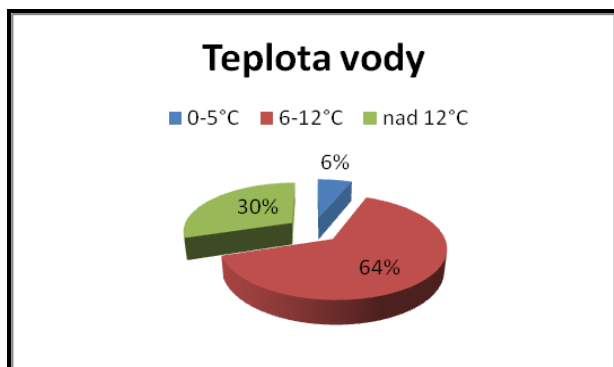
Četnost podávání krmení 2x denně byla počtem 62 koní nejvyšší. Dalších 27 koní mělo neřízené krmení a stálý přístup k senu. Ve frekvenci 3x denně dostávalo 11 koní. Možnost 1x denně nebyla hodnocena. Frekvence krmení závisí na velikosti krmné dávky.

Graf 25: Podávání objemného krmiva

Podávání krmiva na zem u 50 koní je pozitivní z hlediska přirozeného příjmu potravy, anatomie a fyziologie koně. U koní chovaných na pastvinách se podává krmivo do kruhového krmelce, ve studii jde o 26 případů. Problémem a nebezpečím může být uvíznutí koně. V počtu 15 koní dostávalo seno do žlabu, 6 koní pod položkou jiné dostávalo seno z krmného stolu a 3 koně přijímali seno ze sítě.

Graf 26: Napájení a teplota vody

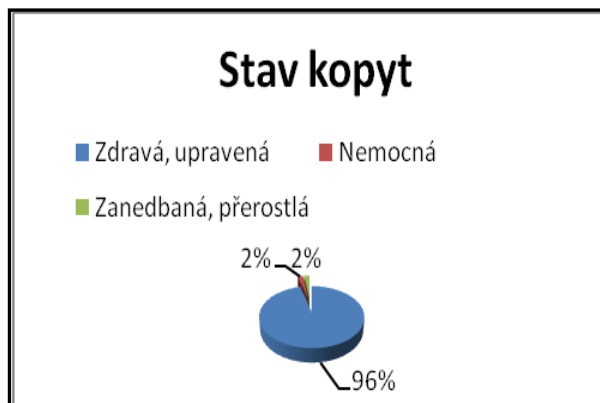
V rámci napájení je nejčastěji využívána automatická napáječka a to u 58 koní. U dalších 27 hodnocených koní je podávána voda ve vědrech či žlabech a závislá na doplňování od chovatelů. Zbytek koní má možnost pít z napajedel či potoku. V hodnocení teploty vody mělo 64 koní optimální teplotu, která se pohybovala 6 -12°C. Do 5°C u 6 koní je voda studená a naopak u 30 koní je teplota nad 12°C. Tato teplota může ovlivnit snížený příjem vody.

11.6 Zdravotní stránka

Graf 27: Stav srsti

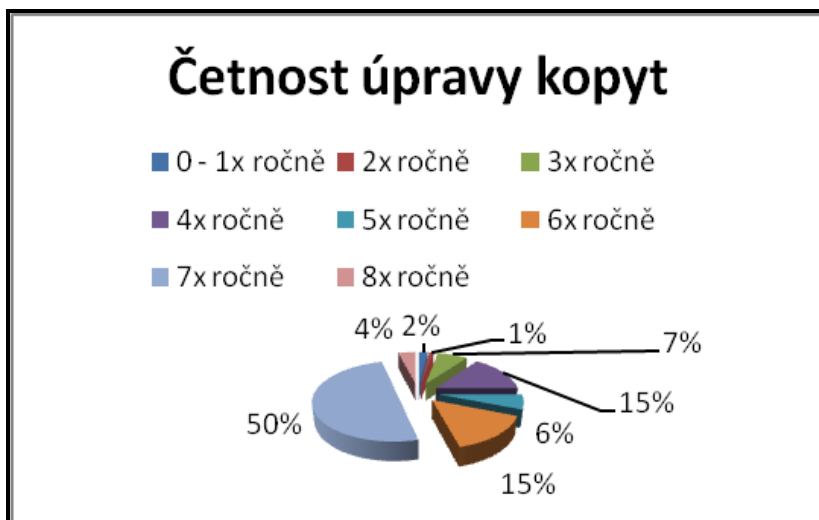

Graf 28: Stav kopyt

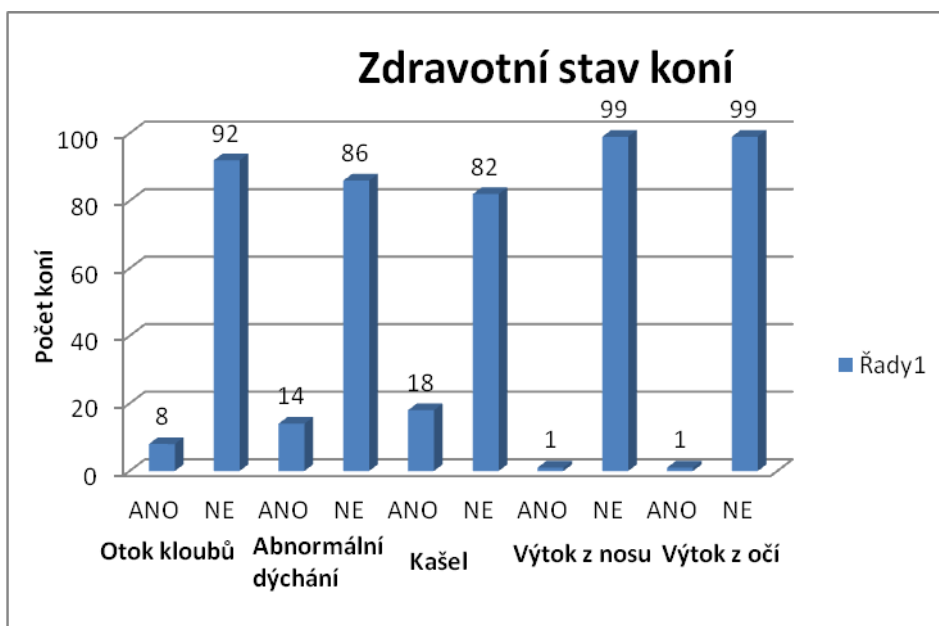
Stav srsti udává celkové zdraví koně. Při dodržení všech zásad a prevence k udržení zdraví a péče o koně je srst lesklá. Trpí-li kůň nějakou nemocí, je jeho srst matná a nezdravá. U hodnocených koní měli 4 problém se srstí - jednalo o letní vyrážku. Dle momentálního stavu kopyt jsem zaznamenávala, zda jsou kopyta upravená a je o ně pečováno, či jsou zanedbaná a přerostlá. Nemocná kopyta byla zvlášť zaznamenána. U 96 hodnocených koní převládá stav zdravých a upravených kopyt. Dva koně měli problémy s kopyty po prodělané laminitidě. Další dva koně měli kopyta přerostlá.

Graf 29: Četnost úpravy kopyt

Další otázka dotazníku se zabývala četností úpravy kopyt. Velká většina koní má upravená kopyta co 6 – 8 týdnů. To vychází tak, že za rok má 50 koní 7x upravená kopyta. Čtyři koně mají až 8x ročně, jsou to především mladí koně do tří let, u kterých je potřeba hlídat správný růst a trim kopyt. Další četnou úpravou je 6x ročně u 15 koní a 5x ročně u 6 koní. S četností 4x ročně má upravená kopyta 15 koní a 3x ročně 7 koní. Minimální úprava kopyt je 2x ročně u jednoho koně a dva koně, kteří měli upravená kopyta pouze jednou za celý rok. Četnost úpravy kopyt je individuální u každého koně a závisí na mnoha faktorech - na růstu rohoviny, kutí a zdravotním stavu kopyt.

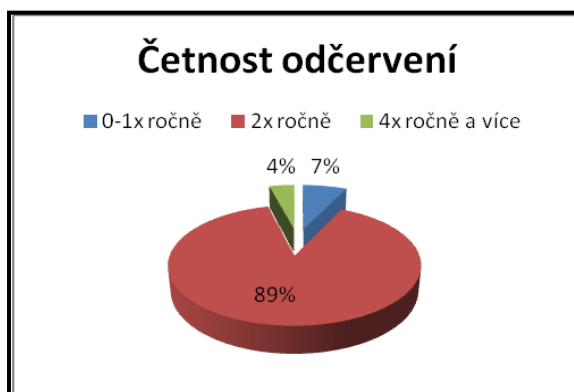
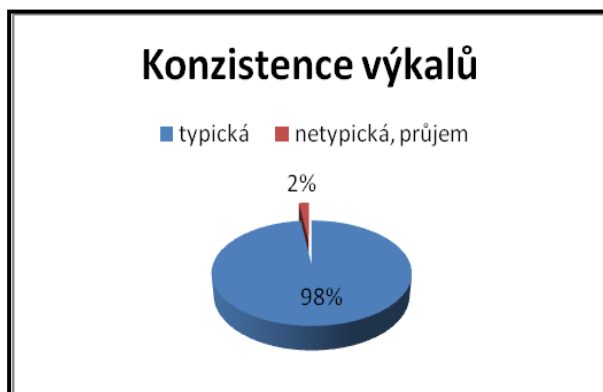
Graf 30: Zdravotní stav koní

Celkový zdravotní stav jsem hodnotila i dle otoku kloubů, abnormálního dýchání, kašle a výtoku z nosu a očí. Otok kloubů byl přítomen u 8 koní staršího věku s lymfatickými klouby. Abnormální dýchání bylo diagnostikováno u 14 koní především v letní sezóně. Všichni tito koně byli ustájeni v individuálním boxu. Kašlem trpělo 18 koní. Výtok z nosu a z očí byl zjištěn u 1 staršího koně, který měl narušený celkový zdravotní stav.

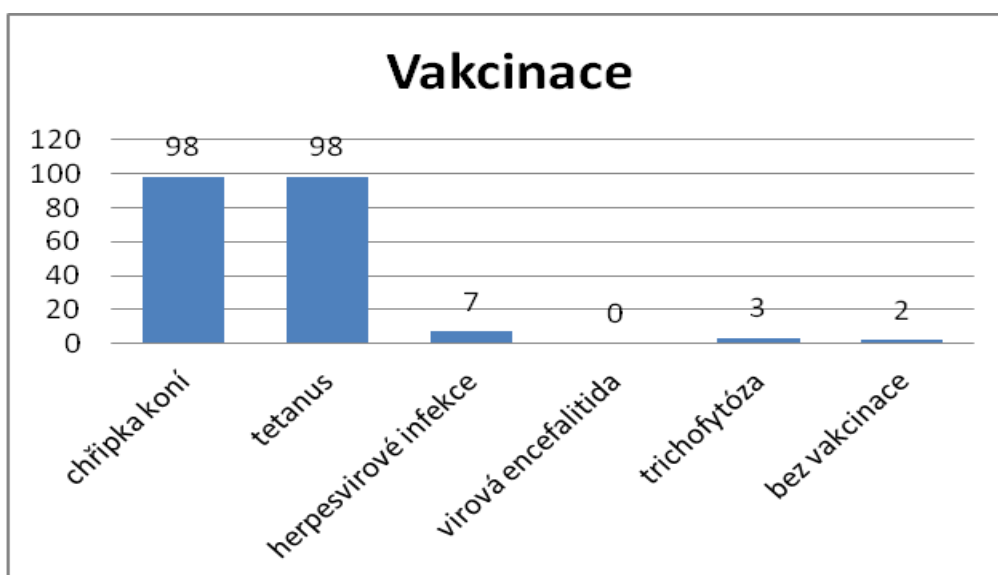
Graf 31: Konzistence výkalů

Graf 32: Četnost odčervení

Typická konzistence výkalů byla u 98 koní, dva starší koně trpěli průjemem. Cílené a časté odčervení probíhá u čtyř koní. Jeden kůň ze sedmi nebyl odčervěn vůbec a dalších šest jednou za rok. Zažitým pravidlem je u chovatelů 89 koní odčervovat 2x ročně na jaře a na podzim.

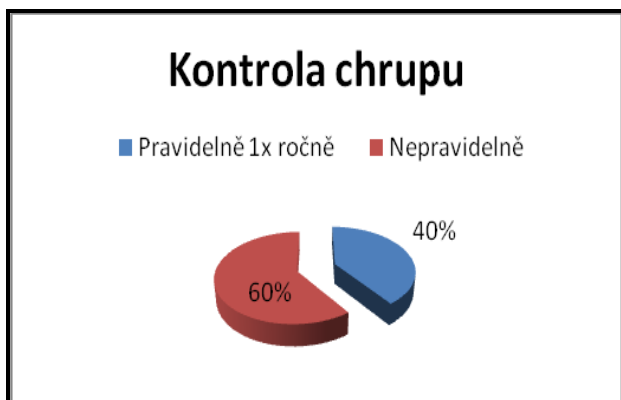
Graf 33: Vakcinace

Základním očkováním je chřipka koní, proti které je očkováno 98 koní spolu s tetanem. Dobrovolně je očkováno 7 chovných klisen proti herpesvirovým infekcím, 3 koně jsou

očkování proti trichofytóze, která se u nich objevila. Dva koně jsou bez jakékoli vakcinace.

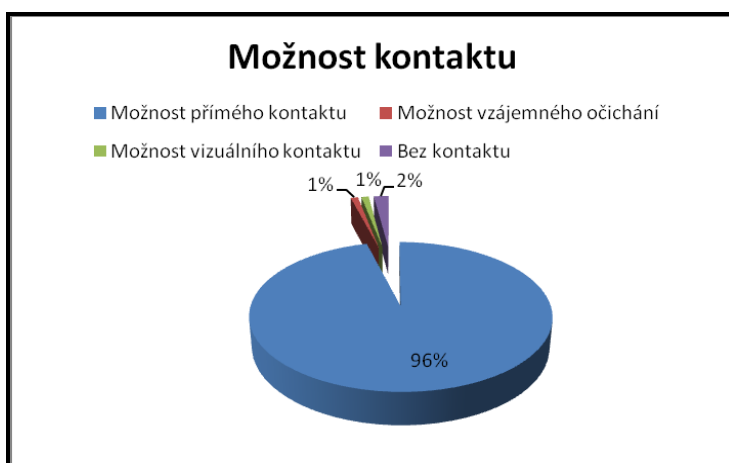
Graf 34: Kontrola chrupu

Pravidelná kontrola chrupu 1x ročně probíhá u 40 pozorovaných koní. Zbytek 60 koní nemá pravidelnou kontrolu nebo ji neabsolvovalo. Chovatelé neřešili problém se zuby, proto ve většině případů kontrola chrupu neprobíhá pravidelně. V rámci prevence by však měla kontrola probíhat každý rok.

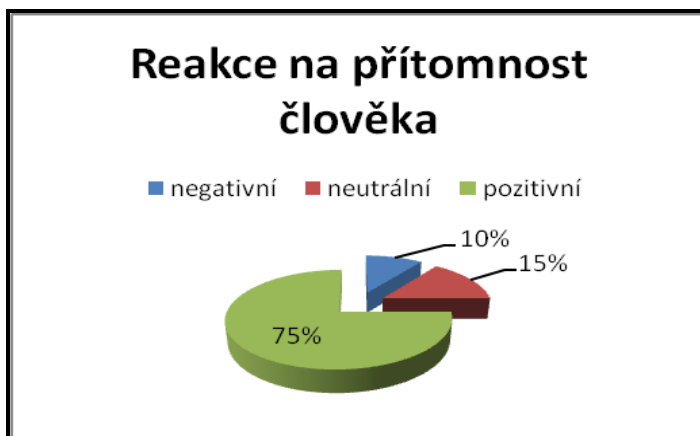
11.7 Sociální chování koní

Graf 35: Možnost kontaktu koní

Při hodnocení možnosti kontaktu koní s ostatními členy stáda mělo 96 koní přímý kontakt ve stádě. Jeden kůň měl pouze možnost očichání přes mřížovou stěnu boxu a vizuální kontakt. Dva koně byli úplně vyloučeni ze stáda a neměli možnost kontaktu s ostatními koňmi. Z hlediska welfare je přímý kontakt u koní velmi důležitý, protože kůň potřebuje přítomnost ostatních koní.

Graf 36: Reakce na přítomnost člověka

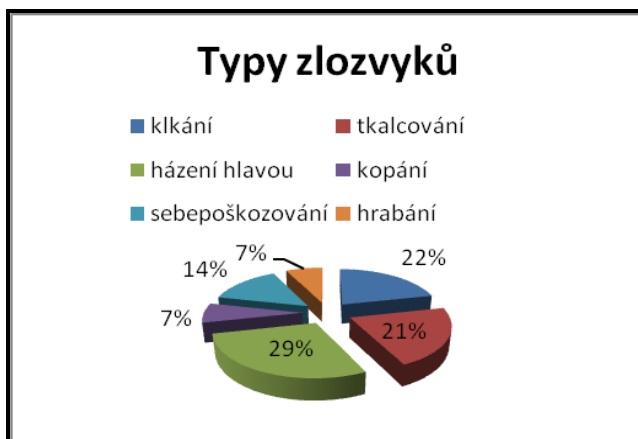
Reakce na přítomnost člověka odpovídá na vztah koně ke člověku. S radostí mohou oznámit, že 75 hodnocených koní má kladný vztah a zkušenosti s lidmi. Dalších 15 koní se chovalo neutrálně a věnovalo se svojí činnosti. 10 zaujalo negativní postoj, který projevovalo šklebením a chňapáním, tito koně vyžadovali buď jednoho ošetřovatele nebo neměli s člověkem dobré zkušenosti.

Graf 37: Reakce koně na dotyk člověka

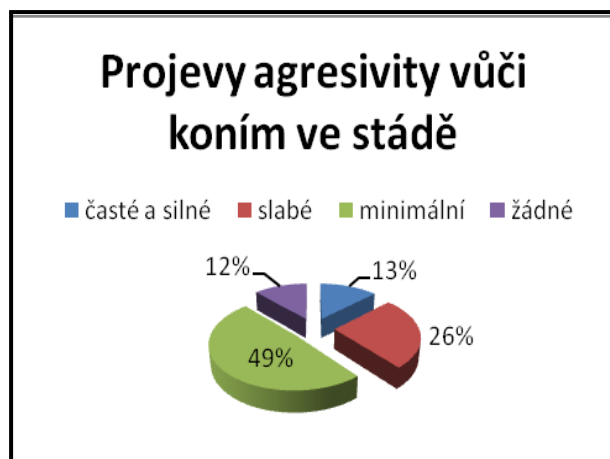
Reakcí koně na dotyk člověka navazuje na test reakce na přítomnost člověka. Reakce na dotyk člověka má poukazovat na vůli koně pustit člověka do své zóny a nechat si osahat i ta nejcitlivější místa. Na dotyk kladně s klidem a zájmem o člověka reagovalo 74 koní, dalších 13 koní zaujalo neutrální postoj, kdy člověku nevěnovali pozornost a pokračovali v započaté činnosti. Negativní reakce na dotyk bylo ztuhnutí koně a vzdálení se od člověka – zaznamenáno u 10 koní. U tří koní byl agresivní projev, kdy kůň hrozil a snažil se zastrašit, v jednom případě na sebe nenechal ani sáhnout.

Graf 38: Zlozvyky

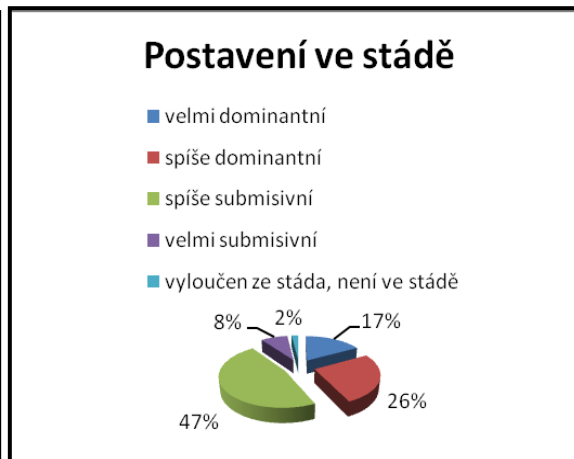

Projevení zlozvyků u koně upozorňuje na problém, který může vyplývat z nevyhovujících podmínek v ustájení či nadbytku energie. U 14 případů byly zlozvyky vypořádovány. Tito koně jsou převážně ustájeni v individuálním boxu, jeden se nacházel na pastvině. Čtyři koně projevovali házení hlavou, u tří bylo pozorováno klkání a u dalších tří tkalcování. U dvou koních trpících letní vyrážkou bylo zřejmé sebeпоškozování, jeden kůň stále kopal do stěny boxu a jeden kůň hrabal.

Graf 39: Projevy agresivity vůči koním

Graf 40: Postavení koně ve stádě

Projevy agresivity ve stádě určuje dominanci koně. Není zde myšlena žádná šikana, ale vyřikávání si funkce a postavení ve stádě. Hodnocení proběhlo na základě pozorování celého stáda a konzultace s majitelem. Časté a silné projevy agrese projevovali vůdčí, dominantní koně hlídající si své postavení a fungování stáda - 13 koní. Slabé projevy byly klasifikovány u 26 - spíše dominantních koní. Minimální agrese byla projevoována u 49 koní, ve většině případů spíše submisivních a podřizujících se. Ve 12 případech se

agresivita vůbec neprojevila. Dva koně nebyli ve stádě. Ve zbytku stájí měli dokonale hierarchicky vyrovnané stádo.

Graf 41: Možnost hry

Možnost hry byla hodnocena v rámci zabavení a zkrácení dlouhého volného času. Velká většina - 89 koní mělo přístup do výběhu či byli na pastvině a volný čas si mohli krátit hrou s ostatními členy stáda. Sedm koní mělo možnost hrát si s přítomnými předměty a hračkami, které jim majitelé vytvořili pro zabavení. Zbytek - 4 koně - nemělo přístup do stáda ani možnost hry s předměty.

12 ZÁVĚR

Účelem této práce bylo zhodnotit a porovnat životní pohodu koní v různých podmínkách chovu. Pro získání potřebných informací byl sestaven a statisticky zpracován dotazník, který uvádím v příloze. Po charakteristice jednotlivých stájí docházím k úsudku, že zajištění vyhovujících podmínek prostředí a chovu koní záleží na chovateli, jeho finančních možnostech a chuti investovat.

Již jsem zmínila, že jsem oslovila stáje, ve kterých je menší počet koní ve spíše rodinném zázemí, ale zapojily se i stáje, které nabízí ustájení soukromým majitelům koní. Celkem bylo 26 hodnocených stájí s celkovým počtem 100 koní. Lokalita stájí nebyla určena, většina z nich se však nachází na Vysočině. Více než polovina těchto hodnocených koní je využívána za účelem rekreačního ježdění, nechybí zde však ani koně se zaměřením na tah a do lesa či dostihového sportu. Nejčastějším typem ustájení je individuální boxové a to 37% z celkového počtu hodnocených koní. Velkou konkurencí je mu však pobyt na pastvině a to u 35% z celkového počtu koní. V počtu 18% koní jsou tyto dva typy ustájení kombinovány. Dalších 8% koní bylo ve vazném ustájení. Pouze 2% koní bylo ustájeno ve skupinovém boxu. Plocha boxů byla až ze 49% u 28 koní ustájených v boxu nadměrná a z 40% u 23 koní měla přesnou, vyhovující hodnotu. Nedostatečná plocha boxu je u 6 koní, kteří tvoří 11% z celkového počtu koní ustájených v boxu. Plocha vazného ustájení byla u celkového počtu 8 koní z 50% přesná, z 25% nadměrná a z 25% nedostatečná. Nejčastěji používanou podestýlkou je sláma a to u 76% koní z celkových 100. Ve 12% případů je v kombinaci s pilinami či hoblinami. U 91% koní byla podestýlka v dostatečném množství a u 88% koní byla čistá. Toto hodnocení je subjektivní. Čistota prostředí stáje byla z 56% přiměřená k opotřebení. V 98% nebyl přítomný zápach. Možnost výběhu mělo celkem 99 koní a to 44% na 3 – 5 hodin. Doba pastvy byla z 46% denní, kdy se koně na noc zavírali do boxů, ze 41% celoroční a ze 13% sezónní od jara do podzimu. Výměra pastvin byla z 57% přesná a 13% nadměrná. Až 30% koním z celkových 54 koní na pastvině plocha nevyhovovala. Pouze 33 koní mělo přístup do přístřešku. Plocha přístřešku byla u 25 koní nadměrná, u tří koní ještě vyhovující a u 5 koní byla nedostatečná. Odstraňování trusu z pastvin bylo u 18 koní velmi časté i na denním pořádku, naopak u dalších 22 koní se trus vůbec neodstraňuje. Význam odklizení trusu

z pastvin je z hlediska zoohygieny, zlepšení růstu travního porostu, zdraví koní a současně i z estetického hlediska. Nejvíce používaným hrazením je elektrická páska a to u 41 koní. Dále je často k vidění kombinace elektrické pásky a dřevěného hrazení. Čtyři hodnocení koně se nachází za elektrickým drátem, který je používán při pastvě skotu a pro koně velmi nevyhovující, protože ho mohou snadno přehlédnout a zranit se. Napájení na pastvině je zajištěno u 24 koní z automatické napáječky, u 17 koní z napajedla, u 5 koní z potoku a 8 koní nemělo stálý přístup k vodě.

Při hodnocení BCS bylo 60 koní střední kondice, 27 koní mírnou nadváhu a 11 koní bylo lehké kondice. Dva koně byli vyhublí, protože trpěli zdravotními problémy. Frekvence krmení koní byla u 62 koní 2x denně, dalších 27 koní mělo neřízené krmení se stálým přístupem k senu a dalších 11 koní bylo krmeno 3x denně. Podávání objemného krmiva bylo nejčastěji na zem a to u 50%, 26% koní mělo seno v kruhovém krmelci, 15% koní dostávalo seno do žlabu. Dalších 6 koní dostávalo seno na krmný stůl a tři koně přijímali seno ze síťového vaku. Měřená teplota vody byla optimální u 64 koní.

Stav srsti byl u čtyř koní posouzen jako nezdravý a matný, protože tyto koně trpěli letní vyrážkou. Dle stavu kopyt měli 2 koně po prodělané laminitidě a další dva koně měli kopyta přerostlá a neupravená. Zbytek koní mělo kopyta zdravá a upravená. Upravená kopyta má 50 koní 7x ročně. Jeden kůň neměl kopyta upravená vůbec a jeden kůň pouze 1x za rok. Až 89% koní je odčerveno 2x ročně. Čtyři koně jsou odčerveni častěji i s vyšetřením trusu a 7 koní je odčerveno maximálně 1x ročně. Pravidelná kontrola chrupu koní 1x ročně probíhala u 60 koní.

Možnost přímého kontaktu koní má 96%. Dva koně jsou bez možnosti kontaktu s ostatními členy stáda. Při sledování reakce koně na člověka bylo hodnoceno 75% s pozitivním přístupem, 15% zaujímalo neutrální postoj a věnovalo se své započaté činnosti a 10% jeví varovné signály. Při posouzení reakce koně na dotyk zůstalo 74% projevilo zájmem o člověka, 13% bylo neutrálních, u 10% koní se projevilo ztuhnutí a vzdálení se od člověka. 3% koní mělo agresivní postoj a nenechalo na sebe sáhnout. Tímto testem jsem posuzovala vztah koně ke svému majiteli či chovateli. Důvodem vzdálení se koně od člověka a agresivní chování může být špatná zkušenost s člověkem či nevhodné lidské zacházení. Zlozvyky byly vyzorovány u 14 koní. Tito koně byli převážně ustájeni v individuálním boxu, jeden se nacházel na pastvině. U 49% koní byly projevy agresivity vůči koním ve stádě minimální, dalších 13% dominantních koní

mělo sklony k časté a silné agresivitě, zřejmě aby si obhájili své místo ve stádě. Možnost hry mělo 89% a to většinou mezi sebou. 7% koní mělo k dispozici přítomné předměty. 4% koní byla bez možnosti hry a styku s ostatními koňmi.

Hodnocení welfare koní závisí na významných detailech, které je nutné velmi dobře znát a posoudit. V této práci jsem rozebrala pouhou část základních faktorů, která pohodu koní určují. Dle mého názoru by měla takovým šetřením projít každá stáj, ve které se koně nachází.

13 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BARTOŠOVÁ, Jitka. Welfare koní v chovech: Životní pohodáři..? *Jezdectví*. Praha, 2007, 55(12), 76 - 77.
2. BIRD, Jo a Pat PARELLI. *Chov koní přirozeným způsobem: přirozený způsob chovu koní a péče o jejich zdraví a dobrou výkonnost*. 2. vyd. V Praze: Slovart, 2010, 206 s. ISBN 978-80-7391-359-5.
3. BROOM, Donald M a Andrew Ferguson FRASER. *Domestic animal behaviour and welfare*. 4th ed. Cambridge, MA: CABI, c2007. ISBN 1845932889.
4. DOLEŽELOVÁ, Linda. *Chov a péče o koně: ZZVJ - úvod do chovu koní a péče o ně*. První vydání. Olomouc: Agentura Rubico, s.r.o., 2015. Příroda (Rubico). ISBN 978-80-7346-185-0.
5. DRAŽAN, Jaroslav. Požadavky na ustájení koní. *Fauna* [online]. 2001, **2000**(24), 1 [cit. 2016-04-08]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/909/pozadavky-na-ustajeni-koni/>
6. DRAŽAN, Jaroslav. Požadavky na ustájení koní. *Fauna* [online]. 2000, **11**(23) [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/893/pozadavky-na-ustajeni-koni>
7. DRAŽAN, Jaroslav. Požadavky na ustájení koní. *Fauna* [online]. 2010, **2001**(1), 1 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/20/pozadavky-na-ustajeni-koni>
8. DUŠEK, Jaromír. *Chov koní*. Vyd. 3. Praha: Brázda, 2011. ISBN 978-80-209-0388-4.
9. ED. BY NATALIE WARAN. *The welfare of horses*. [Nachdr.]. Dordrecht . Springer: Springer, 2007. ISBN 9781402061424.
10. *Etologie zvířat* [online]. Brno, 2014 [cit. 2016-04-08]. Dostupné z: https://web2.mendelu.cz/af_291_projekty2/vseo/stranka.php?kod=2807
11. HAUSBERGER, Martine, Eva SØNDERGAARD a William MARTIN-ROSSSET. *Horse behaviour and welfare*. 1. Netherlands: Wageningen Academic Publishers, 2007. ISBN 978-90-8686-033-3.
12. HAVLÍČEK, Zdeněk. *Pastevní chov zvířat v podmínkách cross compliance*. Vyd. 1. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008, 84 s. ISBN 978-80-7375-237-8.

13. HERMSEN, Josée. *Koně: encyklopedie*. 6. vyd. Čestlice: Rebo, 2008, 312 s. Encyklopedie (Rebo). ISBN 978-80-7234-933-3.
14. MCILWRAITH, C a Bernard E ROLLIN. *Equine welfare*. Ames, Iowa: Wiley-Blackwell, 2011. UFAW animal welfare series. ISBN 1405187638.
15. MILLS, D a K NANKERVIS. *Equine behaviour: principles and practice*. Malden, MA: Blackwell Science, 1999, 232 p. ISBN 0632048786.
16. MILLS, D. S. a A. CLARKE. Housing, Management and Welfare. *The Welfare of Horses* [online]. Dordrecht: Springer Netherlands, 2002, , 77 [cit. 2016-03-31]. DOI: 10.1007/978-0-306-48215-1_4. ISBN 978-1-4020-6142-4. Dostupné z: http://link.springer.com/10.1007/978-0-306-48215-1_4
17. MISARĚ, Drahošlav a Iva JISKROVÁ. *Chov a šlechtění koní*. 1. vyd. V Brně: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2001, 170 s. ISBN 978-80-7157-510-8.
18. NAVRÁTIL, Jan. *Základy chovu koní*. Vyd. 1. Praha: Institut výchovy a vzdělávání Ministerstva zemědělství ČR, 1997, 60 s. Živočišná výroba. ISBN 80-7105-158-6.
19. *Nové poznatky v chovu koní: [seminář pořádaný u příležitosti I. mezinárodního veletrhu] PragaAgro '99 23.4.1999 : [sborník referátů]*. Praha: Výzkumný ústav živočišné výroby, 1999, 67 s. ISBN 80-238-3830-x.
20. RŮŽIČKOVÁ, Pavla. *Nové trendy v ustájení. V sedle*. Ústí nad Labem, 2015, 1(3), 20 - 23. ISSN 2336-615X.
21. SLOVÁKOVÁ, Kateřina. *Zhodnocení technologie chovu koní ve vybraných ustajovacích zařízeních* [online]. Brno, 2012 [cit. 2016-02-13]. Dostupné z: <http://is.mendelu.cz/zp/index.pl?podrobnosti=44561>. Diplomová práce. Mendelova univerzita v Brně. Vedoucí práce Doc. Ing. Iva Jiskrová, Ph.D.
22. ŠONKOVÁ, Romana. *Welfare v ekologickém zemědělství: šance pro lepší život hospodářských zvířat*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2006, 29 s. ISBN 80-7271-176-8.
23. ŠONKOVÁ, Romana. *Welfare v ekologickém zemědělství: šance pro lepší život hospodářských zvířat* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2006, s. 6-8 [cit. 2016-04-08]. ISBN 80-7271-176-8. Dostupné z: [http://www.kis-vysocina.cz/userfiles/File/Welfare%20v%20ek.zemdlstv\(1\).pdf](http://www.kis-vysocina.cz/userfiles/File/Welfare%20v%20ek.zemdlstv(1).pdf)

24. ŠVEHLOVÁ, Dominika. Domov pro koně: Koně v lidských podmínkách. *Fauna* [online]. 2010, , 1 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/7378/domov-pro-kone-dil-2-kone-v-lidskych-podminkach/>
25. ŠVEHLOVÁ, Dominika. Domov pro koně: Koně, zima – a ustájení. *Fauna* [online]. 2015, **25**(21) [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/7636/domov-pro-kone-dil-16-kone-zima-a-ustajeni/>
26. ŠVEHLOVÁ, Dominika. Domov pro koně: Přístřešky – jaké, proč, jak. *Fauna* [online]. 2015, , 1 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/7417/domov-pro-kone-dil-5-pristresky-jake-proc-jak/>
27. ŠVEHLOVÁ, Dominika. Kůň v pohodě: Jak zákon hlídá pohodu koní. *Fauna* [online]. 2012, **23**(18) [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/6730/kun-v-pohode-dil-37-jak-zakon-hlida-pohodu-koni/>
28. ŠVEHLOVÁ, Dominika. Kůň v pohodě: Kůň musí být koněm. *Fauna* [online]. 2011, **22**(3) [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/6730/kun-v-pohode-dil-37-jak-zakon-hlida-pohodu-koni/>
29. ŠVEHLOVÁ, Dominika. Kůň v pohodě: Pohoda ze zákona. *Fauna* [online]. 2013, , 1 [cit. 2016-04-08]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/6715/kun-v-pohode-dil-36-pohoda-ze-zakona/>
30. ŠVEHLOVÁ, Dominika. Kůň v pohodě: Pohoda ze zákona. *Fauna* [online]. 2013, **23**(17) [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/6715/kun-v-pohode-dil-36-pohoda-ze-zakona/>
31. ŠVEHLOVÁ, Dominika. Kůň v pohodě: Práce podle zákona. *Fauna* [online]. 2012, **23**(20) [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/6760/kun-v-pohode-dil-39-prace-podle-zakona>

32. ŠVEHLOVÁ, Dominika. Kůň v pohodě: Tlustý nebo hubený. *Fauna* [online]. 2012, **22**(24) [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/6400/kun-v-pohode-dil-22-tlusty-nebo-hubeny/>
33. ŠVEHLOVÁ, Dominika. Kůň v pohodě: Umíte koně nakrmit do pohody? *Fauna* [online]. 2012, **23**(1) [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/6423/kun-v-pohode-dil-23-umite-kone-nakrmit-do-pohody/>
34. ŠVEHLOVÁ, Dominika. Kůň v pohodě: Život podle zákona. *Fauna* [online]. 2012, **23**(19) [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/6743/kun-v-pohode-dil-38-zivot-podle-zakona/>
35. ŠVEHLOVÁ, Dominika. Zlozvyky u koní. *Fauna* [online]. 2010 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ifauna.cz/kone/clanky/r/detail/1767/zlozvyky-u-koni/>
36. ŠVEHLOVÁ, Dominika. *JAK SE KOMU NASTELE...* [online]. 2012 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/jak-se-komu-nastele>
37. ŠVEHLOVÁ, Dominika. *Kůň v pohodě: Aby byla pohoda i v létě* [online]. 2015 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.dominika-svehlova.cz/kvp31.php>
38. VOSTATKOVÁ, Alena. *PADDOCK PARADISE - ZDRAVÉ USTÁJENÍ PRO KONĚ* [online]. 2010, 1 [cit. 2016-04-09]. ISSN 1213-0737. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/paddock-paradise-zdrave-ustajeni-pro-kone>
39. WARAN, N., P. MCGREEVY a R. A. CASEY. Training Methods and Horse Welfare. *The Welfare of Horses*[online]. Dordrecht: Springer Netherlands, 2002, , 151 [cit. 2016-03-31]. DOI: 10.1007/978-0-306-48215-1_7. ISBN 978-1-4020-6142-4. Dostupné z: http://link.springer.com/10.1007/978-0-306-48215-1_7
40. WEBSTER, John. *Animal welfare: limping towards Eden : a practical approach to redressing the problem of our dominion over the animals*. Ames, Iowa: Blackwell Pub., 2005, xii, 283 p. ISBN 1405118776.

14 SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Potřeby užitkové podlahy při skupinovém ustájení (NAVRÁTIL, 1999).....	6
Tabulka 2: Minimální prostor pro jednoho koně při chovu ve skupině (Vyhláška č. 208/2004 Sb.).....	7
Tabulka 3: Minimální prostor v boxu pro koně (Vyhláška č. 208/2004 Sb.).....	9
Tabulka 4: Minimální rozměry stání pro koně (Vyhláška č. 208/2004 Sb.)	10
Tabulka 5: Potřeba pastevní plochy pro koně (NAVRÁTIL, 1997).....	12
Tabulka 6: Plocha přístřešku (http://www.venkovni-boxy.cz/page.html?id=5).....	14
Tabulka 7: Stupnice výživného stavu dr. Hennekeho.....	24
Tabulka 8: Všeobecný přehled	52
Tabulka 9: Přehled stájí	53

15 SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Plemena hodnocených koní.....	54
Graf 2: Pohlaví koní Graf 3: Věk koní.....	54
Graf 4: Zaměření hodnocených koní	55
Graf 5: Typ ustájení	55
Graf 6: Typ boxového ustájení Graf 7: Plocha boxu	56
Graf 8: Plocha vazného ustájení	57
Graf 9: Typ podestýlky	57
Graf 10: Množství podestýlky Graf 11: Čistota podestýlky	58
Graf 12: Čistota prostředí stáje Graf 13: Zápach ve stáji.....	58
Graf 14: Doba strávená ve výběhu	59
Graf 15: Doba pastvy Graf 16: Plocha pastviny	59
Graf 17: Plocha přístřešku	60
Graf 18: Výška přístřešku Graf 19: Délka vchodu do přístřešku.....	60
Graf 20: Odstraňování trusu	61
Graf 21: Typ ohrazení.....	61
Graf 22: Napájení na pastvině	62
Graf 23: Hodnocení výživného stavu	62
Graf 24: Frekvence krmení	63
Graf 25: Podávání objemného krmiva	63

Graf 26: Napájení a teplota vody	64
Graf 27: Stav srsti Graf 28: Stav kopyt	64
Graf 29: Četnost úpravy kopyt.....	65
Graf 30: Zdravotní stav koní.....	65
Graf 31: Konzistence výkalů Graf 32: Četnost odčervení	66
Graf 33: Vakcinace	66
Graf 34: Kontrola chrupu.....	67
Graf 35: Možnost kontaktu koní.....	67
Graf 36: Reakce na přítomnost člověka.....	68
Graf 37: Reakce koně na dotyk člověka	68
Graf 38: Zlovyky.....	69
Graf 39: Projevy agresivity vůči koním Graf 40: Postavení koně ve stádě	69
Graf 41: Možnost hry.....	70

16 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Koně ze stáje 1	37
Obrázek 2: Koně na pastvině	38
Obrázek 3: Vnitřní individuální box	40
Obrázek 4: Pohled na box z chodby	40
Obrázek 5: Krmný stůl Obrázek 6: Koně v individuálním boxu	41
Obrázek 7: Vazné ustájení	41
Obrázek 8: Kůň ve vazném ustájení	42
Obrázek 9: Pony, klisna a valach ČMB ve vazném ustájení	43
Obrázek 10: Hřebec ve vazném ustájení.....	44
Obrázek 11: Koně na pastvině	44
Obrázek 12: Koně u přístřešku Obrázek 13: Skot a koně na pastvině	46
Obrázek 14: Sportovní ponny ve vazném ustájení	48
Obrázek 15: Koně na pastvině	49
Obrázek 16: Boxové ustájení.....	49

17 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 - Dotazník